

מאמרי הגות וצפונות בפרד"ס התורה בעמק הפרשה

פרשת וישב

מאת
מושה בכמה"ר עוזא בצרי

שנת התשפ"ג

יעקב - יוסף

"וַיָּשָׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגּוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעַ עָשָׂרָה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת אָחִיו בְּצֹאן וְהוּא נָעַר אֶת בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת בְּנֵי זֵלְפָה נְשֵׂי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַתְּם רָעָה אֶל אָבִיהֶם. וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו כִּי בֶן זִקְנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתֻנֹת פָּסִים."

אלה תולדות יעקב – יוסף, המדרש בבראשית רבה,¹ מונה עשרים וארבעה דימויים בין יעקב ליוסף, שכל מה שאירע לזה אירע לזה:

נולד מהול, אמו עקרה, אמו ילדה שנים, בכור, נתקשתה אמו בלידה, אחיו שונא אותו, אחיו בקש הרגו, רועה, נשטם,² נתברך בעושר, יצא לחוצה לארץ, נשא אשה מחוצה לארץ, הוליד בנים

¹ פד, ו. והטעם מבואר שם בליקוטים, כי הדומים בתכונתם ובמידותיהם, בודאי פעולותיהם שוות, ולכן המקרים הקורים להם מלמעלה הם גם כן שווים, כי המאורעות כפי פועל האדם, וחלק הן מעלות עצמיות שנולדו בהן, וחלק ממעלות אמותיהם שהיו עקרות, ועל ידי תפילה וטוהר לב נפקדו, ולכן היו צדיקים מצדקת אמם, וכן המאורעות שנצרכו בהם מרוב יסורים והסתלקותם ועלייתם לארץ מגודל מעלתם הממולאים בכל טוב. מדרש זה מובא גם במדבר רבה, וחסרים שם שני דברים: בכור ומצוה. אולי רצו לציין בדוקא את המספר כ"ב שבכ"ב דברים היו דומים. הרד"ל מציין על בראשית רבה שהמספר כ"ד סימנו (ישעיה נד, יב): 'ישמתי כדכד שמשותיך' ששניהם היו נקראים בבחינת שמש. ואפשר לרמוז מנין זה בראשי התיבות של המילים: 'אחיו כי אותו אהב אביהם', העולים ביחד כ"ד.

הסבר נוסף למנין כ"ד שמציין הבראשית רבה מבאר ה'מגלה עמוקות' (מהדר"ת בפרשה באופן הקסט), לפי שהנחש הביא כ"ד מיני טומאה לעולם (כמנין ואיב"ה אשית), לכן יעקב שהוא דיוקן אדם הראשון הוצרך לתקן כ"ד דברים של הנחש, וכל שאירע ליעקב אירע ליוסף, שגם הוא הוצרך לתקן כיעקב ולברוח, וכמו שיעקב ברח לחרן לתקן חטא אדם הראשון, שהרג כל הנפשות בשגגה, כדין ערי מקלט, כן הוא הוצרך יוסף לברוח למצרים לתקן כל נפשות אדם הראשון, וכמו שזה נגנב פעמיים זה נגנב פעמיים וכו'.

ועיין שם שמבאר שמה שאירע ליוסף גם אירע לציין שהיא בגימטריה יוסף. ובמקום 'נתברך בעושר', כתוב שם 'בעשר ברכות'. והמפרשים מבארים שהם: טל השמים, שמי הארץ, רב דגן, תירוש, יעבדוך עמים, ישתחוו לך לאומים, הוה גביר לאחריך, ישתחוו לך בני אמך, אורריך ארוור, ומברכיך ברוך. ויוסף התברך מפי משה בעשר ברכות: ממגד שמים מעל, מתהום רובצת תחת, ממגד תבואות שמש, ממגד גרש ירחים, מראש הררי קדם, ממגד גבעות עולם, ממגד ארץ ומלואה, רצון שוכני סנה, בכור שורו הדר לו, וקרני ראם קרניו. ויתכן שאפשר לחלק אותם בצורה אחרת.

² לכאורה זה כבר כלול במה שאמרו קודם ששניהם היו שנואים, אולם המלבי"ם מבאר שמשטמה היא עזה מן השנאה, עד שמרוב שנאה חושב מחשבות להיות לשטן לו, ו'שטם' קרוב ל'שטן', ואצל יעקב כתוב בבראשית כז, מא: 'וישטם עשו את יעקב', ואצל יוסף כתוב שם מט, כג: 'וישטמהו בעלי חצים', באותו מטבע לשון. וכן אחר כך חששו השבטים שמה יוסף ישטמם. וכן תרגם יונתן: 'ונטר עשו שנה בלביה'. וראה עוד בספרי פרשת בהעלותך פסקא יא: 'רבי שמעון בן יוחאי אומר: הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא נהפכו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו'. ואפשר שמשום כך נקט לשון 'הלכה', כי אין לשון שנאה בכתוב במפורש עליו. ואמנם בכמה מקומות בחז"ל נדרש השונא בסתם עליו, כמו במדרש תהילים מזמור קכ: רבת שכנה לה נפשי עם שונא שלום. וכי יש אדם שונא שלום. עשו שונא שלום, וכן הוא אומר, (ויקרא כו, ו) ונתתי שלום בארץ. אימתי יהיה כן, והשבת חיה רעה מן הארץ. ואין חיה רעה אלא חזיר, שנאמר (תהלים פ, יד): יכרסמנה חזיר מיער. זה עשו הרשע. וידוע שהוא בגימטריה שלום שאילולי כן היה מחריב את העולם.

ומה שמוסיף שבקשו להרגו, ביאר הגר"א שטיינמן זצ"ל ב'אילת השחר', שבא ללמד שהשנאה יכולה להוביל עד כדי רצון להרוג את השונא. ולשון 'שנאה' לא מצאתי שנאמר בפירוש שעשו שונא את יעקב, ומסתבר שהוא בכלל שטם, אך אם נחפש לשון שנאה בדוקא אפשר למצוא באמור במשלי כט, י: 'אנשי דמים ישנאו תם' שאפשר לפרשו על עשו שהיה איש דמים, ושונא את התם שהוא יעקב, או ממה שכתוב במלאכי פרק א, ג: 'וְאֶת עֵשׂו

להערות, תגובות ולהפצה: moshebatzri@gmail.com מופץ חינם

לעילוי נשמת מרת אמי מורתי הרבנית סימה בת צביה בצרי ע"ה

בחוצה לארץ, ליווהו מלאכים, נתגדל על ידי חלום, נתברך בית חמיו בשבילו, נגנב שתי פעמים,³ ירד למצרים, כלה את הרעב, משביע, מצוה, מת במצרים, נחנט, העלו עצמותיו.

ומדרש תנחומא מוסיף על כך עוד שלושה דברים, שהיו פניהם דומים, ושניהם העמידו שבטים, ונתכסו מאביהם כ"ב שנים.

ומדרש הגדול מוסיף עוד ששה דברים: השתעבדו על ידי אשה, ביעקב כתוב שלא הביא טרפה, וביוסף 'טרף טורף יוסף'. ביעקב כתוב: 'ורבקה אוהבת את יעקב' וביוסף 'וישראל אהב את יוסף', יעקב עבד ללבן ויוסף לשר הטבחים, שניהם דרו באכסניות, יעקב זן את יוסף טו"ב שנים, ויוסף זן את יעקב טו"ב שנים.

חז"ל,⁴ לא חושכים גם את שבט בקורתם, ומגלים על מכנה משותף נוסף: שניהם לקו על לשון הרע, יוסף מפני שסיפר לשון הרע נחבש בבית האסורים י"ב שנים, עשר שנים על עשרת אחיו, ועוד שנתיים בגלל שאמר:⁵ 'כי אם זכרתיני... וְהִזְכַּרְתִּינִי, ויעקב מפני שקיבל, נסתלקה ממנו רוח הקודש כ"ב שנים, שכל המספר לשון הרע לוקה אחת, והמקבל לוקה שתיים.

יש לעמוד על הקשר ההדוק והמיוחד שבין יעקב ליוסף בשורש הדברים.

ריבוי הווי"ן ומנין הפסוקים – אחדות אחת

רוב פסוקי הפרשה פותחים באות ו', והטעם לסיבת ריבוי הווי"ן, משום שהוא סוד החיבור בין יעקב, סוד הו',⁶ הברית התיכון,⁷ לבין יוסף שבספירה הששית, יסוד.⁸

יוסף בגימטריה שש הויות,⁹ (שש כפול עשרים ושש - מאה חמישים ושש), ויעקב - שבע הויות.¹⁰ (שבע כפול עשרים ושש - מאה שמונים ושתיים).

יש שפירשו,¹¹ שליעקב היתה תוכנית להביא שלושה עשר שבטים כמנין אח"ד, וכמנין אהב"ה, והוא המספר המסמל כל דבר שבקדושה כנגד י"ד מידות, ואז לא היה שום פירוד ביניהם. מעשהו של ראובן שיבש תוכנית זו, והביא רק שנים עשר – מנין המורה על התפרטות ופירוד.

אמנם בקשר המיוחד שבין יעקב ליוסף מבצבצת ועולה אחדות מופלאה זו, באשר מנין ההויות

שְׁנָאֲתִי, וכיון שמידה כנגד מידה לא בטלה, בודאי שהוא שנה את יעקב. וכן יש פסוק בקהלת ט, ו: 'גַּם שְׁנָאֲתָם גַּם קִנְיָתָם כְּכָר אֲבָדָה', ואמרו בתנא דבי אליהו זוטא פ"ט ששלמה אמרו כנגד עמלק שבא מעשו, שאין לו ממשלה רק בעולם הזה, ואחר כך שנאתו וקנאתו אבדה.

³ בבמדבר רבה נוסף: שאצל יעקב נאמר (בראשית לא, לט): 'גנבתי יום וגנבתי לילה' ואצל יוסף נאמר (שם מ, טו): 'גנב גנבתי'.

⁴ תורה שלמה אות לז משם פרקי דרבינו הקדוש פרקא דארבעא כד, ב.

⁵ בראשית מ, יד.

⁶ ראה זוהר שמות ט, ב.

⁷ ראה תיקוני זוהר יג, א: עמודא דאמצעייתא נקרא הברית התיכון, ויעקב הוא עמודא דאמצעייתא, שהיה מרכבה למדת תפארת הכולל כל הקצוות.

⁸ זוהר חלק ב דף ט, ב:

ורזא דא (בראשית מו, כז) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה וגו' ששים ושש, ואיהו ו' נפש דבית שני, רזא דה' תתאה, ודא ו' רזא דששים ושש, ששים לאתערוותא דיעקב, ושש לאתערוותא דיוסף, ועל דא איהו ו' דאינון תרין בחבורא חדא ורזא חדא.

⁹ ראה ליקוטי תורה פרשת וירא.

¹⁰ שער הפסוקים ויצא.

¹¹ ה'מאור ושמש', מובא במקראות גדולות 'רב פנינים' הוצאת לוי'ן עפשטיין.

שבשמותיהם **ביחד הם שלוש עשרה**.¹² וזהו הדגש בפסוק **וַיִּשְׁרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו כִּי בֶן זְקֵנִים הוּא לוֹ**, שזיו איקונין שלו דומה לשלו, ושביחד בכוחות משותפים הם מביאים לאחדות הנפלאה של אהב"ה מושלמת, כמנין אח"ד. זה דבר המיוחד רק ליוסף מכל השבטים, שכן הוא היחיד מכל השבטים הנמנה במנין שבעת הרועים, ומביא לשלימות זו.

גם שמותיהם מתחילים באותה אות י' שכן השם יעקב וגם השם ישראל מתחילים בי', וכן השם יוסף, או בשמו המלא יהוסף. וכן האות ו' הנמצאת בשם יוסף, נמצאת חמש פעמים גם בשם יעקב, כשנכתב מלא.

מידת יעקב 'תפארת', נקראת בזוהר¹³ בשם 'גוף', ומדת 'יסוד' נקראת סיום הגוף.¹⁴ וזהו 'אלה תולדות יעקב – יוסף'. האות ו' היא האות היחידה מכל האותיות הנהגית בנשיקת השפתים יחד היוצרות אחדות. אין אפשרות לבטא את האות ו' ללא מגע השפתים הרופף. ולכן הן בביטוי והן באות המילוי, חייבת להיות ו' נוספת, המורה על הו' הראשונה של יעקב והו' השניה של יוסף,¹⁵ שגם בשמו יש את האות ו', וגם חמש פעמים נכתב 'יעקוב' מלא עם ו'.¹⁶

וכתב השל"ה:¹⁷

"יוסף היה מאסף, והוא סימן לאחדות, כי אחד סוד יעקב עם השבעים, א' מן האחד הוא יעקב, ח' מן אחד – ח' בני הגבירות, ד' מן אחד – ד' בני השפחות. ויוסף חיבר אותיות אחד להדדי, כיצד, נתחבר בחיבור אחד כאביו, כי כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, והוא היה מן ח' בני הגבירות, נמצא שעל ידו היה מחובר ח' בא'. גם היה נער את בני בלהה ואת בני זלפה, דהיינו ד' של אחד, נמצא היה מחובר הח' בד'.

הפרשה התשיעית ומנין הפסוקים בפרשה

פרשתנו היא התשיעית מתחילת התורה, ועוסקת ביעקב שמידתו אמת, וביוסף השייך למידה התשיעית, מידת היסוד, וכפי שהמספר תשע מבטא, בהיותו שומר על עצמו בכפולותיו.

ויש בפרשה יב"ק פסוקים, כרמז ל'מעבר יב"ק'¹⁸ שהוא יחוד ברכה קדושה, בין יעקב ליוסף. וכן

¹² וכשנכפיל י"ג כפול כ"ו, עולה כמנין של"ח. והדבר יוצר כח מיוחד כנגד עשו הנמשל לשחל, אותיות של"ח. כמו שכתב מהר"ש אסטרופולי ב'דן ידן' מאמר ד' אות ח, וכמו שכתוב (תהלים צא, יג): 'על שחל ופתן תדרוך'.

¹³ בראשית כא, ב.

¹⁴ ויצא קנד, א.

¹⁵ ראה זוהר ויצא קפב, ב: "אלה תולדות יעקב יוסף, כמה דאתמר דכל דיוקנא דיעקב הוה ביה ביוסף, וכל מה דאירע להאי אירע להאי, ותרווייהו כחדא אזלי, ודא הוא רזא דאת ו'ו' דאזלי תרווייהו כחדא, בגין דאינון רזא חדא ודיוקנא חדא".

¹⁶ רש"י על ויקרא כו, מב: 'זוכרתי את בריתי יעקוב' - בחמשה מקומות נכתב מלא ואליהו חסר, בחמשה מקומות יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו.

¹⁷ פסחים דרוש שישי אות כ.

¹⁸ בראשית לב, כג. ראה 'קהלת יעקב', ערך גש: גשר – ראשי תיבות גזעא שבילא רישא, רישא – חכמה. גזעא – בינה. שבילא – דעת. כדאיתא בזוהר בלק רג, ב. וזה שאמרו רז"ל בראשית רבה עו, ט ביעקב 'ויעבירם את הנחל', עשה עצמו כגשר, כי מעבר יב"ק יחוד ברכה קדושה, ברכה - חכמה, קדושה - בינה, יחוד - דעת, ויעקב הוא התפארת הכולל חכמה בינה דעת, וזה שאמר 'ויעבר את מעבר יב"ק', ואמרו רז"ל עשה את עצמו כגשר, ראשי תיבות ג'זעא ש'בילא ר'ישא, סוד יב"ק הנ"ל".

המזמור יב"ק בתהלים, שהוא עשרה פסוקים על סדר הא"ב, נדרש כולו על יוסף הצדיק.¹⁹

בשם 'יעקב' יש את האותיות 'יב'ק', ואות ע' הרומזת שיצאו ממנו שבעים נפש.²⁰

לנוסחת התיג'אן סימן הפסוקים: בקי. והוא השם המופיע בחומש במדבר: ²¹ "וּלְמַטָּה בְּנֵי דָן נָשִׂיא בְּקֵי בֶן יִגְלִי".

וי' ויהי' – לשונות צער

רוב הפסוקים בפרשה פותחים באותיות 'וי', על המאורעות הקשים שבפרשה. יתירה מזו, מפורש במדרש,²² שיש בפרשה כ"ב פעמים תיבת 'ויהי', כך שלא רק החלק הראשון של המילה 'וי' מביע צער, אלא גם החלק השני במילה 'הי' כמו: ²³ 'קָנִים וְהִגָּה וְהִי'. ואין ויהי אלא לשון צער.²⁴

היבט נוסף יש במדרש שם וזה לשונו: 'תיתי בלבי' - יש בה בפרשה הזו, כ"ב 'ויהי', כנגד כ"ב אותיות של תורה שנהיה חזק בכולם, שקיים יוסף התורה כולה קודם נתינתה.²⁵

ויש במדרש,²⁶ שכל פסוקי הפרשה מתחילים באות ו', חוץ משמונה פסוקים,²⁷ כנגד המילה

¹⁹ 'מגלה עמוקות' פרשת ויחי.

²⁰ ראה מגלה עמוקות פרשת שמות:

"ויהי כל יוצאי ירך יעקב שבעים", סודו יחוד ברכה קדושה. נחל יב"ק, 'יעננו' ביום 'קראנו, ג' שמות אדני' הוי"ה אהי"ה, ג' בתי דינים, כל אחד כלול מן ע', הרי ג' פעמים ע', בגימטריה רד"ו, שהוא סוד גלות מצרים, כי ע' נשארה בשם יעקב הוא בירך, סוד צלע המשכן, דמתרגמין 'ירך', והוא בריח התיכון שהוא (שמות כו) מבריח מן הקצה אל הקצה, זהו סוד ויהי כל יוצאי ירך יעקב שבעים, וזהו סוד חצר המשכן, שהיה שבעים אמה ושירים על שבעים אמה ושירים, כי (במדבר כו) 'מה טובו אוהליך יעקב'.

²¹ לד, כב. וכן בעזרא ז, ד כשם אחד מאבותיו של עזרא, ובדברי הימים א ה, לא משושלת הכהנים מבני פנחס בן אלעזר, ושוב שם ו, לו.

²² פסיקתא זוטרתא בסוף הפרשה.

²³ יחזקאל ב, י.

²⁴ מגילה י, ב.

²⁵ אמנם צריך עיון החישוב כי לפנינו יש בכל הפרשה כ"ד פעמים 'ויהי'. ואולי לא החשיב כשיש את המילה פעמיים באותו פסוק, או שלא החשיב את הפעמיים האחרונות המופיעות בפרק מ' בפרשת שר המשקים והאופים.

²⁶ פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בסוף הפרשה:

"ואתנה לבי לדעת חכמה, כי הפרשה כולה התחלת הפסוקים בוי"ו חוץ משמונה פסוקים, וסימנם אל"ה א"ב ככ"ב, אלה תולדות (לז, ב), לכו ונמכרנו (לז, כז), היא מוצאת (לח, כה), איננו גדול בבית (לט, ט), בעוד קמא (מ), כי אם (מ, יד), כי גנב (שם טו), בעוד בתרא (שם יט), למה כנגד המילה שנתנה לשמנה, שכל הפרשה סיפורים של ווי"ם ווי היה במכירת יוסף, ווי במיתת אשת יהודה ובניו, ווי באשת פוטיפרע, ווי בבית האסורים, ווי לסריסי פרעה, חוץ משמנה פסוקים שאמרנו למעלה, שזכה אסנת בת פוטיפרע להזדווג למולים, כיוצא בדבר ויהי בימי שפוט השופטים' (רות א, א), כולן ווי"ן חוץ מח' פסוקים שבספר רות, שנזדווגה רות עם בועז ויצא ממנה מלכות, שנאמר: 'הוא אבי ישי אבי דוד' (שם ד, יז).

וכן כתב הרוקח בסוף הפרשה. ופלא שלא צויין שם שזהו מדרש מפורש.

²⁷ בצחות אמרו, ששמונה פסוקים בפרשה אינם פותחים בו', והוא: לט, כג: 'אין שר בית הסהר'. גם המילה האחרונה בפרשה פותחת בוי' – 'וישכחתי'. ונצטרך לומר בהלצה שהחשיבו גם את השמש. ואלו הם תשעת הפסוקים: 'אלה תולדות יעקב יוסף'. 'לכו ונמכרנו'. 'היא מוצאת'. 'איננו גדול'. 'אין שר בית הסוהר'. 'בעוד שלשת ימים'. 'כי אם זכרתי'. 'כי גנב גנבתי'. 'בעוד שלשת ימים'. ואלו הן האותיות הפותחות בפסוקים אלו: א, ל, ה, א, א, ב, כ, כ, ב. סך ט' האותיות האלו בגימטריה ביסוד, שעיקר הפרשה עוסקת בענין יוסף הצדיק שהיה מרכבה למדת היסוד. וראיתי שמדרש זה הובא בגיליון 'משלחן שלמה' של הינוקא שליט"א, אך לא העיר עליו כנזכר למעלה.

שניתנה לשמונה ימים. כי כל הפרשה כולה של ווים (מלשון אוי ואבוי): ווי היה במכירת יוסף, ווי היה במיתת אשת יהודה ובניו, ווי באשת פוטיפר, ווי בבית הסוהר, ווי לסריסי פרעה, חוץ מאותן ח' פסוקים שאמר למעלה שזכתה אסנת בת פוטיפרע להזדווג לגאלם, שפוטיפר רצה להרוג את יוסף, עד שבאה אליו אסנת בסתר ונשבעה לו וסיפרה האמת, אמר לה הקדוש ברוך הוא, חייך, הואיל ואת לומדת עליו זכות, שבטים שאני מעמיד ממנו, על ידך הם באים.

כיוצא בדבר, 'ויהי בימי שפט' - כולם ווי"ם, חוץ מח' פסוקים שבספר, רות שנזדווגה לבועז ויצתה ממנה מלכות, שנאמר 'הוא אבי ישי אבי דוד'. עד כאן דבריו.

ולפי זה יוצא שהשמונה פסוקים החריגים בפרשת וישב, מורים על התנוצצות משיח בן יוסף שבא מיוסף ואסנת, ובמגילת רות יש שמונה פסוקים המלמדים על התנוצצות משיח בן דוד. ולא ממשיכה התורה בסיפור של יוסף שהורד מצריימה, לפני שמקדימה תרופה למכה, ומספרת על יהודה ולידת הגואל 'על יד איש בן פרצי' שעמד ממנו.

גם אמרו, כ"ה פסוקים ללא 'וי' לכבוד חנוכה, אולם נראה כי יש 27 פסוקים כאלו, כמנין כל אותיות התורה כולל המנצפ"ך.

סוד כתונת הפסים

הרבה פירושים, דרושים, רמזים וסודות נאמרו בעניין כתונת הפסים. היא הכתונת שהביא יעקב 'איש תם' ליוסף כנרמז בסופי התיבות כתנת פסים – תם. מה היתה אותה הכתנת שכה הסעירה את האחים?

בדרך הפשט, יש מפרשים 'פסים' שהיתה גדולה ומכסה שתי פיסות ידיו, ויש מפרשים, בחילוף האות ז' במקום ס', פזים, כלומר דבר המסולא בפז.²⁸ שהיה פס אחד מצבע זה ופס אחד מצבע אחר. ובספר 'אמרי שפר' כתב יד,²⁹ כתונת מרוקמת פסים בצורת ידים, כמו 'פס ידא' האמור בדניאל.³⁰

ועל דרך הדרש אמרו בבראשית רבה,³¹ שהיתה מגעת עד פס ידו, והיתה דקה וקלה ביותר ונטמנת בכף ידו. וה'חזקוני' כתב, מלשון פיוסים, שפייס יעקב את יוסף. ובעל הטורים פירש, שפייס יוסף את אחיו, ועיין בדבריו עוד הרבה רמזים.

עוד דרשו עליה מלשון פיס, שהפיסו והטילו גורלות מי יוליכה לאביהם ועלה ליהודה. ולכן יהודה

וכך סדר הפסוקים היוצאים מן הכלל: 'אלה תלדות יעקב יוסף', 'לכו ונמכרנו', 'היא מוצאת'. שלשת הפסוקים האלו ראשי התיבות שלהם: אלה. כמו התיבה הראשונה בפסוק הראשון החריג, 'אלה תולדות יעקב יוסף', וכן בפסוק השלישי כתוב 'לאיש אשר אלה לו...' ומסתיים בתיבה זו 'והמטה האלה'.

אחר כך יש לנו שני פסוקים דומים ששניהם פותחים באות א': 'איננו גדול', 'אין שר בית הסהר', ואחר כך יש פסוק המתחיל באות ב': 'בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשך', ושוב שני פסוקים הפותחים באותה מילה: 'כי אם זכרתני', 'כי גנב גנבתי', ושוב פעם פסוק הפותח בתיבת 'בעוד'. והמילים הראשונות בפסוק, בדיוק אותו דבר: 'בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשך מעליך'.

כך שיש לנו כאן מלבד הפסוקים הפותחים ב'וי' או ב'ו' ארבעה צמדי מילים של: 'בעוד', 'כי', 'אין-איננו', ו'אלה'. וצריך עיון אם אין כאן איזה רמז מעניין הדורש הסבר.

²⁸ על פי לק"ט מובא בתו"ש אות מח. וכמו נתעלסה – נתעלזה. ושם מזו. בחילוף אותיות מוצא השינים זסשר"ן. תורה שלימה אות מז.

³⁰ ה, ה. ואולי הוא סגולה נגד עין הרע, כמו שכתב רבנו יוסף חיים ז"ל בעוד יוסף חי בה"א לכם זרע, שצורת היד כמו חמסה. ועוד יש רמז בצורת היד, שיהיו הכל כפופים אליו.

³¹ פד, ת.

נענש שתמר אמרה לו: ³² 'הכר', ובגלל שגרם שפסקו חיי יעקב, פסקו חיי שני בניו, ער ואונן שמתו על פניו. ואפשר להוסיף שנתפסו על חטא שהוא בדיוק היפך מידתו של יוסף שומר הברית.

וכן הפיסו גורל, באיזו מיתה מארבע מיתות בית דין יהרגוהו.

ובדרך הרמז, על שם הצרות שהיו לו: 'פסים' ראשי תיבות: פוטיפר, סוחרים, ישמעאלים, מדינים.

ויש שדרשו בחילוק המילה לשנים, פס ים, שקרע הים לפנייהם ועשאו פסים, כמו שכתוב: ³³ 'לגזור ים סוף לגזרים'. ואפשר למצוא בתיבות 'ים סוף' בחילוף האותיות – מיוסף. שהים ראה ארונו של יוסף – ונגזר לי"ב חלקים כמנין וו.

ועל דרך הסוד, כתב רבנו בחיי, 'כתונת פסים', שמסר לו סוד עשרים ושתיים אותיות, עד כאן. והכוונה בזה שהלבישו ידיעת החכמה בשם עשרים ושתיים אותיות, כמו שלמד מפי שם ועבר, והבין זה.

וה'טוב טעם' פירש שם מלשון מהר"א ו'ספר נפתלי', שזהו שם כ"ב, המבואר ב'פרדס רמונים' שער פרטי השמות. ³⁴

כתנת פסים מוזכרת במקרא רק בעוד מקום אחד, אצל תמר לאחר המעשה עם אמנון. וגם שם

³² בראשית לז, לב.

³³ תהלים קלו, יג.

³⁴ שער כא פרק יד פרק ארבע עשרה:

בשם בן כ"ב ונקרא כן מפני שיש בו כ"ב אותיות ויחסו רבי נחוניא אל התפארת וכן הסכימו המפרשים וזהו: אנקתם פסתם פספסים דיונסים והוא יוצא מברכת כהנים וזהו סדורו... עיין שם כל אות מהשם איך יוצאת מכל אות מברכת כהנים. והוסיף:

ופירושו המפרשים בשם זה כי לכל א' מהד' שמות הנזכר לו סגולה בפ"ע. הא' אנקת"ם הוא טוב להשמיע תפלה ופירושו שומע אנקת תמים. הב' פסת"ם הוא נותן פסת בר לצרכים מזון. הג' פספסים"ם מלשון (בראשית לז, ג) ועשה לו כתונת פסים והוא נותן בגד ללבוש. הד' דיונסים"ם והוא עושה ניסים ונפלאות. ובהם נשתמש יעקב אבינו עליו השלום, באמרו (שם כח, כ): 'אם יהיה אלקים עמדי ושמרני... ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש'. זהו צרוף מוצא השם מברכת כהנים ולא מצאנו מי שידבר בזה השם יותר.

ועיין עוד ב'שער הכוונות' בביאור שמות אלו בדרוש לראש השנה צט, ג. ובספר 'שושן סודות' - אות רפג - יש הסבר לשמות וכתב לבסוף: ונרחיב בזה הדיבור בחיבור אוצר ה'.

ובספר 'קהלת יעקב' - ערך כב מבואר ששם זה יוצא מברכת כהנים, ושם זה הוא בזעיר כמו שכתב ה' פרשת שמות (פרי עץ חיים שער תקיעת שופר ועוד), ועיין בזה תרומה קנו, ב וב'מקדש מלך' שם, ורמוז בו שלשה אבות רק יוסף בא במקום יצחק, והוא אנקתם - אנקת תם והוא יעקב, פסתם - פיוס וריצוי יעקב הנקרא תם, פספסים - יוסף שעשה לו אביו כתונת פסים, דיון נסים - הפוך דיו ליוד רומז ליוד נסיונות של אברהם, כן כתב הרב ז"ל.

ויש במחזור ספרד לראש השנה - תפלה לתקון קרי, ובסידורים נוסח אשכנז מופיע בברכת כהנים:

כתוב ב'שערי ציון' שלא יאמר אצל 'שלום', 'רבנו של עולם', רק יאמר זה:

"יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתעשה למען קדשת חסדיך וגדל רחמיך הפשוטים ולמען טהרת שמך הגדול הגבור והנורא, בן עשרים ושתיים אותיות היוצאים מהפסוקים של ברכת פהנים (אנקת"ם פסת"ם פספסים"ם דיונסים"ם) האמורה מפי אהרן ובניו עם קדושיך, שתהיה קרוב לי בקראי לך, ותשמע תפילתי נאקתי ואנקתי תמיד, כמו ששמעת אנקת יעקב תמיך הנקרא איש תם, ותתן לי ולכל נפשות ביתי מזונותינו ופרנסתנו ברוח ולא בצמצום, בזה ולא באסור, בנחת ולא בצער, מתחת ידך הרחבה, כשם שנתת פסת לחם לאכול ובגד ללבוש ליעקב אבינו הנקרא איש תם, ותתננו לאהבה לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ויהיו דברי נשמעים לעבודתך, כשם שנתת את יוסף צדיקך בשעה שהלבישו אביו כתונת פסים לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואיו, ותעשה עמי נפלאות ונסים ולטובה אות, ותצליחני בדרךך, ותן בלבי בינה להבין ולהשפיל ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך וסודותיה, ותצילני משגיאות, ותטהר רעיוני ולבי לעבודתך וליראתך ותאריך ימי (נשוי אומר וימי אשתי ובני ובנותי) (ואם יש לו אב ואם יאמר וימי אבי ואמי) בטוב ובנעימות ברוב עוז ושלום אמן סלה".

הכתנת נקרעה אם כי בנסיבות אחרות. שם נאמר: ³⁵ "וְעָלְיָהּ כְּתָנֶת פְּסִים פִּי כֵן תִּלְבָּשׁן בְּנוֹת הַמֶּלֶךְ הַבְּתוּלֹת מְעִילִים, וַיֵּצֵא אוֹתָהּ מִשְׁרָתוֹ הַחוּץ וַנְעַל הַדֶּלֶת אַחֲרֶיהָ. וַתִּקַּח תָּמָר אֶפֶר עַל רֹאשָׁהּ וּכְתָנֶת הַפְּסִים אֲשֶׁר עָלְיָהּ קָרְעָה וַתִּשֶׂם יָדָהּ עַל רֹאשָׁהּ וַתִּלְךָ הַלֹּךְ וַזְעָקָה".

מכאן נראה כי הכתנת מציינת מעמד מיוחד, של בנות המלך הבתולות, שאיש לא ידעם ושמורות מכל משמר, וממה שנקראת 'מעיל' משמע שהיא בגד עליון ולא ככתנת על הבשר.

אמנם מהמדרשים נראה כי הכתנת פסים היתה מחולקת לארבעה חלקים, שכן דרשו מיייתור הכתוב כשהפשיטוהו: ³⁶ "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר בָּא יוֹסֵף אֶל אָחִיו, וַיִּפְשִׁיטוּ אֶת יוֹסֵף, אֶת כְּתָנָתוֹ, אֶת כְּתָנֶת הַפְּסִים, אֲשֶׁר עָלָיו". ויפשיט את יוסף – את האדרת, את כתנתו – זה החלוק שעל בשרו, את כתנת הפסים – זה המעיל המצוייר באימרתו, אשר עליו – המעיל העליון שאתו יוצאים לדרכים. ³⁷

וזהו מקביל לארבעת בגדי הכהונה, וכיון שיש בהם סגולת שמירה, כל זמן שהיה יוסף לבוש בה, לא יכלו לנגוע בו לרעה, ולכן דבר ראשון הפשיטוהו מבגדיו.

חז"ל³⁸ גם מציינים לקשר בין כתנת הפסים לכתנת התשבץ שבבגדי כהונה, שלמדו שבגדים מכפרים ממה שכתוב: ³⁹ "ויטבלו את הכתנת בדם", שהכתנת היתה מכפרת על שפיכות דמים.

וכתב ה'כלי יקר': אחר שבילבל ראובן יצועי אביו, ניטלה ממנו הבכורה וניתן ליוסף, ומאחר שהעבודה היתה בבכורות, והיה הבכור כהן לאל עליון, נתן יעקב ליוסף כתנת הדומה לבגדי כהונה לכבוד ולתפארת. ⁴⁰

ובמדרש מכתב יד, ⁴¹ מבאר סוד הכתנת, שהיא הכתנת שעשה הקדוש ברוך הוא לאדם ולעזרו, היא לקחה עשו מנמרוד, והיא בגדי החמודות שלבש יעקב בשעת הברכה. ⁴²

³⁵ שמואל ב יג, יח-יט.

³⁶ בראשית לז, כג.

³⁷ ראה תו"ש אות קמ. ויש דייקו מ'אשר עליו', על מכנסיים שממש על בשרו.

³⁸ זבחיפ פח, ב ערכין טז.

³⁹ בראשית לז, לא.

⁴⁰ רבנו בחיי על בראשית ג, כא: ועל דרך המדרש (במדבר רבה ד, ח) וילבישם, בגדי כהונה גדולה הלבישם, כתיב הכא וילבישם וכתיב התם וילבישם כתנות. וידוע כי בגדי כהונה גדולה היו שמונה, וכן בכתוב של ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם, שמונה תיבות הן, והבן זה:

⁴¹ המובא ב'תורה שלמה' אות נ.

⁴² ראה מגלה עמוקות ואתחנן, אופן קעו:

"ולכן עשה לו 'כתנת פסים', כנגד כתנות אור שפגם אדם הראשון, ועשה אותו כתנות עור (בראשית ג כא, עיין זוהר בראשית לו, ב), ולכן כשנאבד יוסף ממנו, היה סבר יעקב שלא יתקן הפגם, ולכן 'וישם שק במתניו' (בראשית לז, לד), כנגד כתנות עור של אדם הראשון".

וכתב השל"ה פסחים דרוש ששי (כ):

וזהו סוד כתנת פסים של יוסף, שהוא כתנות אור, להיפך מכתנות עור דאדם הראשון. ואדם הראשון קיצץ בנטיעות, כמו שאמרו רז"ל (שם), אדם הראשון מין היה, ועשה מן האחדות שניות, ויוסף היה מאסף והוא סימן לאחדות. כי אחד סוד יעקב עם השבעים, א' מן האחד הוא יעקב, ח' מן אחד ח' בני הגבירות, ד' מן אחד ד' בני השפחות. ויוסף חיבר אותיות אחד להדדי, כיצד, נתחבר בחיבור אחד כאביו, כי כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, והוא היה מן ח' בני הגבירות, נמצא שעל ידו היה מחובר ח' בא', גם היה נער את בני בלהה ואת בני זלפה, דהיינו ד' של אחד, נמצא היה מחובר הח' בד'.

ועל סוד זה של אחד שפירשתי היה גילגול ביאת יעקב לפדן ארם בשביל יוסף כמו שפרשתי למעלה, כי כבר כתבתי שאדם הראשון מין היה וקיצץ באחדות. וכבר ידוע כי כתוב בתורה 'ד' דאחד רבתי ור' דלא תשתחוה לאל אחר, וצריך אדם לראות שלא יתהפך ח'ו ד' בר' ולא ר' בד', כי אז יחריב כל העולם כולו. וזהו שאמר הכתוב

ועל פי זה מבואר המעלה הגדולה שהיתה בכתנת זו, שהיה בה זוהר עילאי ממלבושו של הקדוש ברוך הוא שעשה לאדם הראשון, המקנה ללובשה חן ושמירה מיוחדת המגינה עליו.⁴³

וביאר השל"ה הקדוש:⁴⁴ "שיעקב ויוסף הם האות 'א' של כתנות אור, וזהו סוד הכתנות שעשה יעקב ליוסף, סוד כתנות פסים.

'כי כן תלבשנה בנות המלך' - הם הנשמות העליונות, שהם בנות מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, והנשמה נקראת 'בת' כמבואר בזוהר פרשת משפטים,⁴⁵ בפסוק:⁴⁶ 'יְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת בְּתוּלוֹ לְאִמָּה לֹא תֵצֵא כְפָצֵאת הָעֶבְרִים'.

והנה כשבא הנחש וגרם שנסתלק 'א' מן אדם, נרגן מפריד אלוף, נשארו אותיות דם מן אדם, כי באה מיתה לעולם ונשפך הדם, כי בהסתלק 'א' מן אדם נסתלק 'א' של כתנות אור, ונעשה עור כעין עור ובשר, ומהאותיות אדם נשארו אותיות דם. וכן גרם חטא השבטים בענין יוסף שהפשיטו ממנו הכתנות, והפרידו אותו מהדביקות הגדול, בענייני הצרות שגרמו לו, ונתעורר דם שנשאר מאדם בהסתלק ה'א'. זהו סוד:⁴⁷ "וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתָנֹת בְּדָם".

ומבואר באלשיך,⁴⁸ מדוע לא הניחו את הכתנת שלמה, שאין דרך הנשחט שתצבע כל כתנתו בדם, אך עתה יאמר כי במדקרות חרב הוכה ומת, והוטבלה כולה בדם, ויהיה להם סמך מה כי על דבתם רעה היה הדבר, כי יש בוטה כמדקרות חרב. וגם לא הראוה בדם במקצתה בל יחשוב שנדבק בה הדם ממקום אחר.

והקשה אאמו"ר, הגאון רבי עזרא בצרי שליט"א, איך אפשר לומר שהיתה זו הכתנת שעשה הקדוש ברוך הוא לאדם וחוה, הרי כתוב בפירוש בפרשתינו 'ועשה לו כתנת פסים', משמע שיעקב הוא שהכין ליוסף את הכתנת, ולא שהיתה כבר עשויה.

כי ד"ר תהפוכות המה שמהפכין 'ד' ב'ר' ו'ר' ב'ד'. והנה כבר כתבתי למעלה שאדם הראשון גרם בחטאו כתנות עור ב'ע', דהיינו שליטת ע' שרים שהוא רשות הרבים ולא תחת אחדות הש"י לה' לבדו רשות היחיד, מכח זה היה ניצוצות קדושות הנשמות מפוזרות ומפורדות בין העמין, כמו שכתב הפרדס בשער השערים פ"ג בהקדמה ג'. והוצרך יעקב אבינו לילך לפדן ארם לייחד נשמתו בנשמות הקדושות, שהיו שם נשמות אמהות ע"ה, וזהו סוד אדם, כי מכח חטא אדם נתהפך ה'ד' ל'ר' כדפירשתי - ונעשה ארם. ולולי חטאו לא היה צריך לילך לארם, כי היתה הקדושה ביחד מלא כל הארץ. וכאשר ירד לשם היתה כל הכוונה על יוסף, רצוני לומר שיהיה בכאן מייחד אחד שיתקן חטאיו של אדם הראשון, וזה היה יוסף כדפירשתי, והוא היה בסוד אחד כמו שכתבתי, וכל זה היה תיקון לחטא אדם הראשון".

⁴³ בסדר הדורות - חלק ימות עולם - האלף הראשון:

ויעש ה' לאדם ולאשתו בצאתם מגן עדן כתנות עור, הכתנות היו מן העור שהפשיט הנחש, (פרקי רבי אליעזר פ"כ וילקוט סי' ל"ד) מן תחש שהיה בימי משה (בחי' פרשת בראשית) מעור לויתן הנקבה שמלחה הקב"ה לצדיקים (תורת חיים פרק הפועלים (פ"ד) מכוון לזה מה שכתב השל"ה פרשת תולדות (דף ר"צ) ובספר ציוני, דבגדי החמודות היו מעור לויתן על פי מה שאכתוב כי כתנות עור לקח עשו מנמרוד), ובתולעת יעקב כתב, אמרו חז"ל כתנות עור היו מצפורן (עיי' של"ה). ובספר מעשה ה' פ"ט כתב הם השערות הגדלות על הערוה, ובמות אדם ואשתו נתנו הכתנות לחנוך בן ירד, ובהלקח חנוך את האלהים ויתנם אל מתושלח ובמותו לקח אותם נח אל התבה, ויהי בצאתו ויגנוב חם הכתנות ויסתירם מאחיו ובלדת חם את כוש בכורו נתן לו הכתנות בסתר וכאשר הוליד את נמרוד ויתן לו הבגדים ההם, ועשו הרגו ולקח אותם ממנו (ספר הישר).

⁴⁴ בראשית - פרשת וישב מקץ ויגש תורה אור ב.

⁴⁵ צד, ב.

⁴⁶ שמות כא, ז.

⁴⁷ בראשית לז, לא.

⁴⁸ תורת משה על בראשית לז, לא.

ונראה ליישב כי משמעות העשיה כאן היא במובן של לעשות את הבגד שיהיה ראוי ללבושו. כי מובא במדרש, שרק מי שהיה ראוי לו, היה הולמו.

אומרים שהבגד עושה את האדם. זוהי תפיסה שבה המקום מכבד את האדם, וזו הבטה בראיה שטחית חיצונית ויש כאלו שזה הכל אצלם. אבל בתפיסה המעמיקה לחדור לפנימיות, האדם מכבד את המקום ולא המקום מכבד את האדם, וכן האדם עושה את הבגד ולא הבגד עושה את האדם, וכמו שלמדנו רבינו הקדוש:⁴⁹ 'אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו'.

וכן אמרו במדרש תהילים:⁵⁰ יש נאה ללבושו ואין לבושו נאה לו. ויש שאין נאה ללבושו ולבושו נאה לו. יש אדם שהוא עשיר ואין שמו לפי עשרו. ויש רש ואין שמו לפי רשותו. וכן שלמה אמר:⁵¹ 'יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב'.

במה דברים אמורים בסתם בגדים, אבל יש בגדים מיוחדים שגם עושים את האדם כמו טלית מצויצת ובגדי כהונה המכפרים, וקל וחומר אלו שעשאן בורא עולם לאדם וחיה. היו בהם סגולה גם לעשות את האדם.

עשה מלשון:⁵² 'עָשָׂה שְׂפָמוֹ', וכי האדם עושה את השפם? הלא הוא גדל מאליו? אלא עשה פירושו תקנו. תיקון השפם דוקא במה שגוזזים אותו ומשאירים ממנו בצורה ישרה ויפה, ודוקא הגזיזה שלו נקראת עשיה. כך גם כאן 'ועשה לו כתנת פסים' פירושו תקנו והלבישו וראה שהולמתו למידתו, ולכן אך ורק ליוסף היה ראוי בגד זה ולא שום אדם אחר.

לפעמים מקנאים במה שיש לאחר, ולא מבינים שאותו הדבר ראוי אך ורק לו, ולא לשום אדם אחר בעולם, וכמו שהיה עם הכתר של דוד.

פסים – אפשר לפרש פ' שנות מלכות שים. רק הוא ראוי למלוכת שמונים שנה כמו שחלם חלום נבואי, וזה נגזר משמים עוד בהיותו נער בן שבע עשרה.

ההיסטוריה של הכתנת הזו היא די ארוכה. היא עברה מסלול דומה למטה משה.

כתוב בפרקי דרבי אליעזר,⁵³ שאותו המטה שנברא בין השמשות, נמסר לאדם הראשון מגן עדן, ואדם מסרו לחנוך, וחנוך מסרו לנח, ונח לשם, ושם מסרו לאברהם, ואברהם ליצחק, ויצחק ליעקב, ויעקב הוריד אותו למצרים, ומסרו ליוסף בנו. כשמת יוסף ושללו ביתו, נתנה בפלטרין של פרעה, והיה יתרו אחד מחרטומי מצרים, וראה את המטה ואת האותות אשר עליו, וחמד אותו בלבו, ולקחו והביאו ונטעו בתוך הגן של ביתו, ולא היה אדם יכול לקרב אליו עוד. כשבא משה לתוך ביתו נכנס לגן ביתו של יתרו, וראה את המטה וקרא את האותות אשר עליו, ושלף ידו ולקחו, וראה יתרו למשה, ואמר זה עתיד לגאול את ישראל ממצרים, לפיכך נתן לו את צפורה בתו לאשה.

⁴⁹ אבות, ד, כ.

⁵⁰ מזמור כד.

⁵¹ משלי יג, ז.

⁵² שמואל ב יט, כה.

⁵³ מ. ועיין שם בביאור הרד"ל, שצריך לומר שחנוך מסרו למתושלח ומתושלח לחנוך, שהרי חנוך לא ראה את נח. וע"ע ברד"ל פ"ח אות י.

כך גם סוד העיבור עבר גלגולים.⁵⁴ הקדוש ברוך הוא עיבר את השנה, ואחר כך מסר לאדם הראשון, ואדם הראשון מסר לחנוך, וחנוך מסר לנח, ונח לשם, ושם לאברהם.⁵⁵

וכן מובא באוצר המדרשים:⁵⁶ לגבי הספר רזיאל המלאך:

'בכמת הספר הזה היה נח מתנהג והודיע לשם בנו, כי ממנו היה מבין בתיבה, ושם בנו נהג בו והחזיק בו כך אחריו בקדושתו ושם מסרו לאברהם, ואברהם ליצחק, ויצחק ליעקב, ויעקב ללוי, ולוי למשה, ומשה לאהרן, ואהרן לפנחס, ופנחס לבנו וכל הדורות זה אחר זה.'

ולגבי בגדי אדם הראשון וסוד הכתנת מובא באוצר המדרשים,⁵⁷ אמר רבי ישמעאל: אותן הבגדים שהיו על אדם וחוה, כל חיה ועוף שרואין אותם היו משתחווים לפניהם, מפני שהקדוש ברוך הוא נתן יראתם עליהם שכתוב:⁵⁸ 'וּמִוֹרְאָכֶם וְחִתָּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם כָּכָא אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאֲדָמָה'.

וכשחטאו ונטרדו מן הגן, הפשיטן הקדוש ברוך הוא מעליהם, שכתוב:⁵⁹ 'אָדָם בִּיקָר וְלֹא יִבִּין נִמְשָׁל כְּפִבְהֵמוֹת נְדָמוֹ'. כבהמה זו שמפשיטין את עורה ממנה. וכיון שמת אדם הראשון הפקידם לשנת, ושנת לחנוך, וחנוך לנח, ונח לשם, ושם לעבר, ונמרוד הרשע נלחם עם עבר ולקחם ולבשם ויצא לשדה, וכיון שהיו רואין אותו החיות והבהמות והעופות, היו באין להשתחוות לפניו והוא תופשן, זהו שכתוב:⁶⁰ 'הוּא הָיָה גִבֹר צֵיד לְפָנָיו ה' עַל כֵּן יֵאָמֵר כְּנִמְרֹד גִּבֹר צֵיד לְפָנָיו ה''. וכיון שנולד עשו וגדל עמד והרגו ולקחם. וכיון שהיה עשו יוצא לשדה כל בהמה וחיה ועוף שהיו רואין אותו היו באים ומשתחווים לפניו והוא תופשן, ואותו יום שבקש לצוד ציד לאביו כדי שיברכו לקחתן רבקה אמו והחביאתן כדי לעכבו...

ובדומה ובתוספת, מה היו אותם הבגדים ומדוע נמסרו לאישים אלה דוקא ולא לאחרים, כמו למשל ללוי במקום ליוסף, במדרש:⁶¹

מהו כתנות עור? בגדי כהונה גדולה שהלבישן הקדוש ברוך הוא, שהיה בכורו של עולם. ועוד שנו רבותינו: עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות והעבודה בכורות, לכך הלביש הקדוש ברוך הוא לאדם בגדי כהונה גדולה שהיה בכורו של עולם, בא נח ומסרן לשם, ושם מסרן לאברהם, ואברהם מסרן ליצחק, ויצחק מסרן לעשו, שהיה בכורו, ועשו היה רואה את נשיו עובדות עבודה זרה והפקידן אצל אמו. כשעמד יעקב ולקח הבכורה מן עשו, אמרה רבקה הואיל שלקח יעקב את הבכורה מיד עשו, בדין הוא שילבש הבגדים הללו, שנאמר:⁶² 'ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות'. נכנס יעקב אצל אביו והריח בו, שנאמר:⁶³ 'וירח את ריח בגדיו ויברכהו'.

ובביאור טיב הבגדים הללו כתב רבנו בחיי,⁶⁴ על דרך הפשט, עשה להם מלבושים מעולים

⁵⁴ פרקי דרבי אליעזר פרק ח.

⁵⁵ ראה עוד סדר הדורות - חלק ימות עולם - האלף השני - אלף נ"ו.

⁵⁶ (אייזנשטיין) נח עמוד 402.

⁵⁷ (אייזנשטיין) עשרת המלכים עמוד 461.

⁵⁸ בראשית ט, ב.

⁵⁹ תהלים מט, כא.

⁶⁰ בראשית י, ט.

⁶¹ תנחומא (בוכר) פרשת תולדות יב.

⁶² בראשית כז, טו.

⁶³ בראשית כז, כז.

⁶⁴ בראשית ג, כא.

ונכבדים מעור, יתעטפו בהם כל גופם דרך כבוד, כי היה כבודם לכלמה אם יעמדו באותן חגורות שעשו להם לכסות בשר ערוה בלבד. ואולי היה העור הזה עור תחש שהיה בימי משה נברא לשעתו לכבודם שיתכסו בו, והיה כעין אותו עור תחש שהיה בימי משה שנברא לשעתו לכסות בו הארון וכליו ונגנזו אחר כך, והיו בו צבעים ומיני גוונים הרבה, וכמו שתירגם אונקלוס ססגונא, שש בגוונין הרבה.

ודעת חז"ל שהיו לבושים הללו מצויירים שם כל מיני עופות שבעולם ואדם הורישם לקין, וכשנהרג קין באו לידו של נמרוד...

ועל דרך המדרש,⁶⁵ כתנות עור, בתורתו של רבי מאיר היה כתוב כתנות אור, והכוונה שהלבישם הקדוש ברוך הוא מיני מעלות ומאורות מן האור העליון שהיו בגן עדן, כעין משה שזכה להן בהר. וממעלת המלביש תוכל ללמוד מעלת הלבוש, כי הכוונה בהם לחיות לעולמים ולהיותם כמלאכי השרת. 'וילבישם'. ראוי היה שיאמר כתנות עור ללבוש, כענין שכתוב:⁶⁶ 'ובגד ללבוש'.⁶⁷

איך לקח עשו את הבגדים מנמרוד? מסופר,⁶⁸ שכאשר התחיל עשו לצוד בשדות בא נמרוד שהיה גבור ציד, ולא היה שום אדם יכול לעמוד לפניו, ואמר, מי הרשהו לצוד בשדות בלא רשותי? סוף דבר, לקחו זמן ויום נועד להלחם יחד.

בא עשו ונתייעץ עם יעקב, אמר לו יעקב, כל זמן שיש לנמרוד בגדי אדם הראשון לא תוכל לו, אך תאמר לו שיסרם מעליו ותלחם עמו, וכן עשה. וכשהפשיטם נמרוד, בא עשו וילבישם במרמה, וקם והרג את נמרוד.

⁶⁵ שם כ, יב.

⁶⁶ בראשית כח, כ.

⁶⁷ עוד בסוד כתנות אלו, מבואר בספר 'שפע טל' - חלק שפע - שער ז:

"אחר שחטא וערכב קודש בחול וחול בקודש ואכל מעץ הדעת טוב ורע, נתלבש בכתנות עור, שהוא שבעים אומות שנתפלגו בדור הפלגה לשבעים, שהוא לשון עו"ר שנתעוור עין שכלו, עד שהיה לו קודם חטאו כתנות אור בא' שמורה על אחדותו יתברך...

וזהו סוד תיק"ו הנזכר בגמרא, שמפרשין אותו שהוא נוטריקון תשבי יתרץ קשיות ואבעיות, וקשה איך יתרץ הקושיות והאבעיות שהם בגמרא שהם דינים לטהר ולטמא לאסור ולהתיר, שהרי אמרו ז"ל אליהו לא בא לא לטהר לא לטמא כו'. אלא אין הפשט שאליהו הוא בעצמו יתרץ, שהרי לא יטמא ולא יטהר, אלא כשיבא אליהו יהיה השכל ישר ושכל שוה לכל העולם ולא יהיו דעות חלוקות שונות ומפורדות, כי על כלם יהיה שכל אור אלקי, וכלם יהיו מלובשים באחדות אור שכל אחד בסוד כתנות אור, ממילא יתורצו הקושיות והאבעיות שלא יהיה לשום אדם.

וב'מגלה עמוקות' על התורה - פרשת נח:

ביאר הטעם שנפרדו לע' אומות, לפי שקודם חטא אדם הראשון היה אור באל"ף ואחר כך עור בעי"ן, וילבישם אותם וממנו [ירש] נמרוד כתנות עור בעי"ן, והן בגדים של אדה"ר שלבש נמרוד, והיו מתיראין ממנו כל חית השדה, והוא סוד הזיו של ע' קליפין, לכן נפרדו לע' שרים, ואברהם תיקן אור באל"ף, לכן אמר אברהם (בראשית יט): 'אנכי עפר ואפר' מן עפר שהוא בעי"ן עשה אפר בא', וזה זכה משעה שנשלך לכבשן אש ונעשה אפר מקלה, עי"ש.

ובפרשת ויגש כתב:

שיוסף הוא תקונו של אדם הראשון בסוד כתנות עור ועשה לו כתונת פסים לתקן אור זרוע לצדיק ועץ הדעת טוב ורע אמרו צדיק כי טוב... וכתונת פסים של יוסף לתקן אור זה, לכן התחיל הגלות משעה שבא יוסף למצרים, בסוד יה"י או"ר שהוא בגימטריה ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, כשתוסיף על רד"ו כ"ב שנה הרי רל"ב, אותו שכס אחד נתן לו על אחיו, שעשה לו כמין פס יד מילת משקל שני סלעים אשר לקח מיד האמורי, סוד שרו של עשו...

וכן בגדי הכהונה היו בסוד הכתנות אור, כמו שכתב 'קהלת יעקב' - ערך אה: 'ב' הטוב שבנשמת קין באהרן והשאר היה ביתרו, אהרן הוא תיקן חטא אדם הראשון ולבישת בגדיו הן כתנות אור, ועיין בשל"ה שהאריך".

⁶⁸ פירוש בעלי התוספות בראשית פרק כה פסוק כט.

מזמור יב"ק בתהלים על יוסף

מבואר ב'מגלה עמוקות'⁶⁹ שכל מזמור קי"ב בתהלים נדרש על יוסף בדרך א"ב, כי כ"ב שנה היה יוסף מופרש מאביו, לכן למדו יעקב שם של כ"ב היוצא מ'כתונת פסים', וזה תוכן דבריו הכתובים ממש בקיצור נמרץ, לאחר עריכה והתאמה ובתוספת נופך:

אלה תולדות יעקב – יוסף, לידתו וביאתו לעולם, לתקן טוב שהוא יוסף, 'אמרו צדיק כי טו"ב', לכן היה יוסף בן טו"ב כשנתגלגל הדבר שירדו על ידו למצרים, וכמו שאמר פרעה:⁷⁰ 'כי טו"ב כל ארץ מצרים לכם הוא'.

ולפי שיוסף הביא דבתם רעה, התעורר הרע מאדם הראשון, 'חיה רעה אכלתהו'⁷¹, 'טוב איש חונן' - זה יוסף, צדיק חונן ונותן, 'והוא נער' - שהוא במקום חנוך, שנאמר עליו:⁷² 'חננני אלהים וכי יש לי כל', ואותן השנים שהיה יוסף במצרים היה בנימין הצדיק ממלא מקומו. זהו שאמר יוסף:⁷³ 'אלהים יחנך בני', שאתה הוא במקום חנוך, במקומו כל אותן השנים.⁷⁴

וכל המזמור על יוסף, ומזמור זה בדרך א"ב, כי כ"ב שנה היה יוסף מופרש מאביו, לכן למדו יעקב שם של כ"ב היוצא מכתונת פסים. לכן כשהגיע יעקב למזמור קי"א סוד אל"ף, שהוא יוסף בעולם העליון, אמר את המזמור הזה (מזמור קי"ב) עליו, גם על כל דרגות המרכבה:

הַלְלוּ־יָהּ, אֲשֶׁר־יֵאֵשׁ יֵרָא אֶת־ה' - אשרי איש שגבר על יצרו כאיש ירא את ה'. וכן הוא אומר:⁷⁵ "אֶת־הַאֱלֹהִים אָנִי יֵרָא".

בְּמִצּוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד - יוס"ף הצדי"ק בגימטריה שס"ה, במצותיו חפץ מאוד - שכלול בו כל מצות לא תעשה שבתורה.

גִּבּוֹר בְּאַרְץ יִהְיֶה זֶרְעוֹ – זכה בזה שגבור בארץ יהיה זרעו, שקבל ברכות, 'לפני אפרים ומנשה עוררה את גבורתך'.⁷⁶

דוֹר יִשְׁרָיִם בְּרָךְ - אל תקרי 'בורך' אלא 'ברך', שבך יברך ישראל, שכל הדור ישרים יבורך בשבילם. וכן אמר יעקב:⁷⁷ 'ברך את הנערים ויקרא בהם שמי', רצונו לומר שכל י"ב שבטים נקראו על שם אפרים ובית יוסף, וכמו שאמר יוסף: 'בני הם אשר נתן לי אלהים בזה', על הכלל כולו יצאו בו"ה, כל י"ב שבטים כמנין ז"ה נקראו עליהם.

⁶⁹ על התורה - פרשת ויחי.

⁷⁰ בראשית מה, כ.

⁷¹ בראשית לז, כ. והצירוף 'חיה רעה' ללא אותיות השימוש, מופיע בכתובים ה' פעמים, במכירת יוסף ובגאולה העתידה. וכתב בעל הטורים על ויקרא כו, ו: 'והשבתי חיה רעה'. בגימטריא: אלו ארבע מלכיות בבל מדי יון אדום. ומכירת יוסף סיבה לכל הגלויות וכאשר יתוקן חטא זה אזי יקויים והשבתי חיה רעה. ולכן יש בפסוק ביחזקאל לד, כג ארבע פעמים 'רעה', וְהִקְמַתִּי עֲלֵיהֶם רָעָה אֶחָד וְרָעָה אֶתְהֶן אֶת עֲבָדֵי דָוִד הוּא יְרָעָה אֹתָם וְהוּא יִהְיֶה לְהֶן לְרָעָה".

⁷² בראשית לג, יא.

⁷³ בראשית מג, כט.

⁷⁴ ישנו קשר בין חנוך ליוסף הצדיק ויהושע בן נון, שהתבאר במאמר על חנוך.

⁷⁵ בראשית מב, יח.

⁷⁶ תהלים פ, ג.

⁷⁷ בראשית מח, טז.

גם על מעשה של פוטיפרע שזכה להיות גבור וכבש את יצרו ויצא הזרע על הארץ: 'ויפוזו זרועי ידיו', זהו שאמר 'בארץ יהיה זרעו' - בארץ ממש.

הוֹן וְעֶשֶׂר בְּבִיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד - מההון והעושר שבביתו, עשה צדקה עם כל בית ישראל העומדת לעד.

זָרַח בְּחֶשֶׁךְ אֹר לְיִשְׂרָאֵל - גם תיקן אור של אדם הראשון, וירד למצרים מקום זוהמת חלאת הנחש לתקן ענין נחש כמו שנאמר: ⁷⁸ 'כי נחש ינחש איש כמוני' ולא דובר שקר חס ושלום, 'כי לא נחש ביעקב'. ⁷⁹ אבל שבא לקראת נחש לתקן, וכרת ערלת הקליפות, כמו שכתוב: ⁸⁰ 'אשר יאמר לכם תעשו' - שהכריחם למול, ⁸¹ זהו שאמר 'זרח בחושך אור לישראל'.

חֲנוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק - תיקן שלוש גלגולים, נפש רוח נשמה, זהו שאמר 'חנון ורחום וצדיק' - כנגד שלושה קשרים של ג' אבות.

טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמְלֵוָה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט - הצדיק הנקרא גם טו"ב, ⁸² ונקרא 'איש', ⁸³ כי עמד בגבורה כאיש מלחמה, חונן לאחרים מחנו המיוחד לו, ומכלכל ומשביר לכל העולם, ומכלכל דבריו במשפט בעמדו לפני פרעה, והיסוד נקרא 'כל', ⁸⁴ שכולל כל המדות.

פִּי לְעוֹלָם לֹא יִמוּט - עמידתו איתנה ואף שהיה נטוע בין אומות העולם - 'כי לעולם לא ימוט'.

לְזָכַר עוֹלָם יִהְיֶה צַדִּיק - זכר צדקותו עומד לעד, ו'זכר' הוא בחינת יסוד, המשפיע למלכות הנקראת עולם.

נְכוֹן לְבוֹ פֶּטֶחַ בַּה' - 'צדיקים ככפיר יבטח' ⁸⁵ - גם כששמע חלומו של פרעה בז' פרות רעות ושיבולים רעים לא יירא, רק מיד חשב: ⁸⁶ 'אלהים יענה את שלום פרעה', כי גם הרעה נהפכה לטובה, שליטת כל כסף בעולם. 'נכון' כמו שאמר לפרעה: ⁸⁷ 'נכון הדבר מעם אלהים לעשותו'. וכל מה שעשה יוסף במצרים לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא, כמו שאמר יעקב 'את שלום אחיך' ⁸⁸ ולא על עצמך יצאת, רק 'את שלום הצאן' - שהוא כלל כל ישראל.

סְמוּךְ לְבוֹ לֹא יִירָא, עַד אֲשֶׁר יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ - בכל השבטים לא תמצא אות ס' רק ביוסף, כי הוא עומד לעומת ס' של סמא"ל וסטן. זהו שכתוב: 'עד אשר יראה בצריו'. גם יש בו אות ס' כי גם הוא סומך וסועד ויסוד כל ישראל והס' היא כפולה של ו'.

פְּזוֹר נִתֵּן לְאַבְיוֹנִים - את העם העביר יוסף, שפזר לכל אביונים בעולם. ⁸⁹

⁷⁸ בראשית מד, טו.

⁷⁹ במדבר כג, כג.

⁸⁰ בראשית מא, נה.

⁸¹ בראשית רבה צ, ו.

⁸² ראה בן יהוידע סנהדרין סוף פרק חלק דף קיג, א ד"ה צדיק בא לעולם טוב בא לעולם.

⁸³ זוהר תחילת פרשת תרומה על הפסוק: 'מאת כל איש'.

⁸⁴ תיקוני זוהר כט, ב בפסוק 'כי כל בשמים ובארץ'.

⁸⁵ משלי כח, א.

⁸⁶ בראשית מא, טז.

⁸⁷ שם לב.

⁸⁸ בראשית לז, יד.

⁸⁹ וכן הטעם פזר גדול מורה על היסוד המשפיע (ראה תיקוני זוהר כט, ב), וניגונו בפיזור הקול, וניקוד תיבת 'פזר' בפתח תחת הז' ולא בצירי כמבואר בשער מאמרי רז"ל בבא בתרא, ומורה על פתיחת היד לאביונים שלא

צְדָקְתוֹ עֲמֻדַת לְעֵד - ועשה בזה צדקה לעד עם אחיו.

קָרְנוּ תְרוּם בְּכָבוֹד - שקרנו תרום בכבוד, שלא לומר לאחיו שם 'בני גולה'.⁹⁰

רְשַׁע יִרְאָה וְכָעַס - כשאמר יוסף להם למול, רשע, פרעה, יראה, וכעס.

שָׁנְיוּ יַחְזֵק וְנָמַס - אבל שניו יחרוק, שלא יכול לומר לו מאומה.

תְּאֵנוֹת רְשָׁעִים תֵּאבְדוּ - תאוות פרעה הרשע אבדה, וגם תאוות פוטיפר שחמד את יוסף אבדה, שנסתרם זרע רשע, ולכן נקרא בתחילה 'פוטיפר' ואחר כך 'פוטיפרע'.

ועיין שם בדבריו שבמדרש נדרש פרק זה על אברהם, וגם הוא דורשו בדרכו המיוחדת הן על אברהם, הן על יצחק והן על יעקב.

הידברות – מצילה מפרשנות מוטעית וממחלוקת

עיין ב'אור החיים' שביאר מדוע יוסף סיפר לאחיו על חלומותיו, הרי בכך לכאורה מגביר את שנאתם כלפיו.

אלא שחשב שאם ישמעו שכך נגזר בשמים יקבלו זאת כעין נבואה, ויבינו שאין הדבר תלוי בו, ושברבות הימים יצטרכו לו ולא כדאי להם לריב עמו, ואז חמתם תשכח. ומעצם זה שמספר להם את החלומות, והרי ודאי אינו חפץ להגביר שנאה כלפיו, יבינו שאין הדבר תלוי בו, ושיש תכנית אלוקית על מה שיקרה, אך הם לא שמעו לו.

פעמים רבות מוצאים שסכסוכים גדולים בין אנשים נובעים, מזה שכל אחד נותן פרשנות שונה לכל מיני מעשים שנעשו, ולא מנסים לרדת להבנת הענין לאשורו. אילו היו מדברים ומשוחחים זה עם זה, ולא נחפזים להסיק מסקנות שליליות ומוטעות, היו חושכים הרבה איבה ועגמת נפש.

כמו שהיה כאן, שאם היו שואלים את יעקב ומלבנים איתו את הסוגיא,⁹¹ אם בני השפחות היו נחשבים כבני פילגשים וכעבדים כפי שסברו הם, או כבנים ממש כפי שסבר יוסף שקרא להם 'נשי אביו'.⁹² וכן כל מה שראה שעושים ולא הבין וחדשם, הרי אם היה שואלם, היו מסבירים לו שאינם אוכלים אבר מן החי אלא זה בן פקועה,⁹³ או עגל שנברא על ידי ספר יצירה, והיו חוסכים את כל האי הבנות, והוא לא היה הולך לספר לאביהם. וכל זה מספרת לנו התורה כדי שנלמד להבין ולהסיק מסקנות איך מתהוית מחלוקת, וכיצד ניתן למונעה על ידי הידברות.

לקומצה ולהצירה.

⁹⁰ אפשר להוסיף שקרן רומז ליוסף 'וקרני ראם קרניו', ומשפיע במלכות הנקרא כבוד. וקרן ו' תתרום במלכות, על דרך 'צדיק באמונתו יחיה'.

⁹¹ שחשדם בג' דברים, ראה ירושלמי פאה ד, א. ועיין בספר אפיקי ים בתחילת החלק השני בינה במקרא חידוש נפלא לבאר צדקותו של יוסף וההיתרים מהלכות לשון הרע שסמך עליהם, א. כיון שאמר זאת לאביהם לתועלת שיוכיחם ולא כדי לדבר בהם סרה. ב. לא הוסיף פרשנות מעצמו אלא הביא את הדברים כפי שראם. ג. שלא ליהנות מחסרונם חלילה. ומדייק זאת המילים, 'והוא נער' – ולכן היה סבור שלא ישמעו לו אלא לאביו, 'ויבא יוסף' – דברים כהווייתם ללא תוספת סיפור, 'אל אביהם' – ולא נאמר 'אביו' שאין הדבר נוגע אליו אלא ליעקב בתור אביהם.

⁹² בראשית לז, ב. ועיין אור החיים.

⁹³ ראה פרשת דרכים, דרוש ראשון: וראיתי להרב מהר"ש יפה, שכתב בשם רבו ז"ל, שטעות יוסף היתה שראה את אחיו אוכלים בן פקועה בלא שחיטה שיותר, (כמובא בחולין עד, א), ויוסף לא ידע שהיה בן פקועה.

הבעיה הגדולה והסכנה הנוראה שבמחלוקת, שאדם לא רואה חובה לעצמו בדבר, ותמיד תולה קללתו וקלקלתו בצד השני. יתירה מזו, כל צד בטוח בעצמו שעושה רק מצוה, ואך טוב להרחיק ולהתרחק מפועלי און, שפשוט בעיניו שבגלל 'הבדלי השקפה', כמו למשל באיזה אופן להבדל מהרשעים, אם בצורה יותר קיצונית או פחות קיצונית, על זה מרגישים שנחרב העולם, ומחזיקים את הצד השני כרשע גמור שיש להרחיקו ולרדפו. כולם עושים כביכול ל'שם שמים' ופועלים בקנאות כנגד הצד השני.

לכן הרבה פעמים אנו רואים בעינינו תופעות נוראיות שמשפחות מתפרקות, בגלל שהשטן קבע מקום מושבו בתוכם, ומחרחר ביניהם ריב על ירושה וכדומה.

לצערנו העומדים מן הצד מרגישים שפשוט אין עם מי לדבר.

כל צד שמדברים עמו סבור שהמשכנע כבר תפס צד ונוטה אחריו, ושאיך כל סיכוי לשנות את דעתו, ובטוחים שאפסה כל תקוה לבחון את הדברים בצורה שקולה ומאוזנת. לעתים יתירה מזו, הם משוכנעים שהעושי שלום נגררו והתחברו לרשעים חס ושלום. כואב לגלות לעיתים מסביבנו, שסכסוך משפחתי עלול להתדרדר עד כדי שאחים ואחיות אינם מדברים אחד עם השני במשך עשרות שנים!

וכך לעיתים רואים לעיתים שקבוצות שלימות של אנשים נוהרים ורצים כעדר אחר אחד הצדדים בקנאות, ומתערבים בלי משים לב, כאלו הם חלק מהעניין, כשבעצם הכל מתחיל ממלחמת ירושות, ומתגלגל כביכול לכדי הבדלי השקפה אידאולוגית, והכל בעצם עורבא פרח.

כאשר נחשפים לתופעות כאלו ישנה חובה קדושה המוטלת על כל אחד לעשות כל שביכולתו לנסות להשפיע שיחדלו מכך, ולהבהיר ולהזהיר מהקפדות, שאם יש משהו בעולם שאינו מדבר עמו, חייב הוא להתעשת מהר ולקחת לתשומת לבו את הדברים, ויפה שעה אחת קודם, כי הוא בסכנה גדולה.

ראיתי דף שפורסם בציבור ונשלח לאחד העיתונים, ומכיון שנכתב מעומק הלב ומנסיון אישי, ראיתי לצטטו כלשונו:

לא כדאי ולא משתלם, לברוח כמו מאש בוערת!

בעקבות מחלוקת כאובה שארעה במשפחתנו, רציתי לפרסם מעל במה מכובדת זו, עד כמה קשה עד שאי אפשר לתאר את נזק המחלוקת המכלה כל חלקה טובה.

כעסים, עוגמת נפש, אי הבנות, שנאה, סכסוכים, טינות ופרוד לבבות אלו אויבי האדם. אסור לו למען חייו בעולם הזה, שלא לדבר על העולם הבא, לתת להם משכן בלב. אין חיים כפשוטו, כשיש מחלוקת, ואפשר לרדת עד שאול תחתית ולאבד את שני העולמות ממש עם ראייה שלילית על הזולת, ולהפסיד את כל הזכויות של 'הדן לכף זכות'.

עשו הכל והתרחקו כמטחוי קשת מכל ריח של מחלוקת המזמינה את השטן, כי גם השטן מתגרה בבעלי מחלוקת, וכדאיתא בגיטין⁹⁴ בשלושה מקומות ויתר הקדוש ברוך הוא על עבודה זרה, ולא ויתר על מחלוקת. וכתב הרמב"ם

⁹⁴ מופיע בשל"ה הקדוש - שער האותיות - אות ב' בריות (יב):

עוד אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז): בשלושה מקומות ויתר הקדוש ברוך הוא על עבודה זרה ולא ויתר על המחלוקת. ראשונה בימי דור אנוש, בו התחילו לעבוד עבודה זרה, שנאמר, 'אז הוחל לקרוא בשם ה'', ובשביל שהיו ביניהם שהיו גוזלין וחומסין זה את זה לא ויתר להם, שנאמר, 'כי מלאה הארץ חמס' וגו'. שניה בדור המדבר, כשבאו ישראל לידי מעשה העגל מחל להן הקדוש ברוך הוא, אבל כשהיו באין למחלוקת לא ויתר להן הקדוש ברוך הוא, שבכל מקום שאתה מוצא וילונו של מחלוקת, אתה מוצא שם מכה גדולה, מגלן,

בצוואתו: נביאים ניבאו, וחכמים חכמו ויוסיפו לבאר את רעת המחלוקת ולא הגיעו אל תכליתה.

וכתב החפץ חיים: "ודאי שהתורה ירדה לסוף דעתו של אדם, שבכוחו להיות נזהר מזה העוון", וכתב רבי אליעזר הגדול בצוואתו: "בני, אל תשב בחבורת האומרים גנאי על חבריהם, כי כשהדברים עולים למעלה - בספר נכתבים, וכל העומדים שם נקראים בשם חבורת רשע".

וממשיך החפץ חיים: "יש ליצר הרע תחבולה אחת אשר בה ינצח אף את האדם השלם, כי יכניסו רק למידת הכעס והנצחון, ואז כל המעקשים לפניו למישור, כי היצר הרע יראה לו אחר כך היתרים רבים הכל כדי לנצח".

ועוד מחפץ חיים: "ידוע שהקדוש ברוך הוא משרה שכנתו על ישראל, ולכן מאד מאד צריכים להזהר מהעוון המר הזה, שגורם סילוק השכינה חס ושלום, ומאד צריך להזהר מהעוון המר הזה, כפי שידוע מאמר הגמרא,⁹⁵ שכל דור שלא נבנה בימיו - כאלו נחרב בימיו, שלא יהיה חס ושלום שותף בחורבן הבית של היום, שיותר גורם לזה העוון המר הזה כידוע".

בואו נזכור ונחרוט בלב: ממחלוקת כולם מפסידים, אין מנצחים. מי לא רוצה ברכה? – אין כלי מחזיק ברכה אלא השלום!"

רועים – רעים

"וַיֵּלְכוּ אִתּוֹ לְרַעוּת אֶת צֵאן אַבְיָהֶם בְּשֹׁכֶם. וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הֲלוֹא אֲחִיךָ רְעִים בְּשֹׁכֶם לָכֵן וְאֶשְׁלַחךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הֲנִי. וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אֲחִיךָ וְאֶת שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשְּׂבָנִי דָּבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן וַיָּבֵא שְׂכֵמָה. וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לְאִמֹּר מַה תִּבְקֶשׁ. וַיֹּאמֶר אֶת אַחִי אָנֹכִי מִבְּקֶשׁ הַגִּידָה נָא לִי אֵיפֹה הֵם רְעִים."⁹⁶

ממחלוקת של קרח. שלישית פסלו של מיכה, מתוך שהיה שלום ביניהם ניתן להם ארכה, שנאמר, 'ויקחו להם בני דן את הפסל, ויונתן בן גרשון בן מנשה וגו' היו כהנים לשבט הדני עד יום גלות הארץ'. אבל כשנחלקו השבטים על שבטי יהודה ובנימין ולא היה ביניהם שלום, נעשו אלו פורענות לאלו, כשהיו אלו חוטאים היה הקדוש ברוך הוא מביא אלו ופורעים מהם, שנאמר, 'ויכו מהם אביה ועמו מכה רבה מאוד ויפלו חללים מישראל חמש מאות אלף איש בחור'. וכשחטאו שבט יהודה ובנימין באו עשרת השבטים ופרעו מהן, שנאמר, 'ויהרוג פקח ביהודה מאה ועשרים אלף ביום אחד', עד כאן.

ובודאי הגרוע שבישראל היה סובל ארבע מיתות קודם שיעבוד עבודה זרה, ואיך לא יכבוש את עצמו מלעשות מחלוקת שהוא קשה מעבודה זרה. ואמר רבא, 'כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו' (ר"ה יז, ב), על כן לא זו שלא יצטער על דבר הנעשה לו להחזיק במחלוקת, אדרבה ישיש וישמח שבא לידו דבר זה לקיים להעביר על מדותיו, והיה חסיד שכל אימת שהיה עולה למטה היה אומר שרוי לו מחול לו לכל מי שמצער אותי (מגילה כח, א).

ובספר מגדל עוז ליעב"ץ - בית מדות - עליית ותרנות:

"בני, אהבו את השלום, שכל מקום שהשלום מצוי, שם יראת שמים מצויה. גדול השלום שאפילו העליונים צריכים שלום, כל שכן התתונים, ואפילו המתים צריכים שלום, כל שכן החיים. בקשו השלום ורדפו אחריו, שהקב"ה אוהב את השלום. ומתחלת ברייתו של עולם נתעסק לברוא דבר של שלום והוא האור. ולא עוד אלא, שכל הברכות טובות ונחמות טובות שהקדוש ברוך הוא מביאן על ישראל, חותמיהן שלום.

ותברחו מן המחלוקת מפני שהוא דבר שנאוי מאד בעיני המקום, שמצינו שיותר על עבודה זרה, ולא יותר על המחלוקת, ואפילו כדי לעשות סייג וגדר למצות, התרחקו מן המחלוקת, כי המחלוקת מביאה את האדם לידי מלקות ולידי סכנת נפשות.

ושנאו מדת הרכילות ולשון הרע, שהן טורדין את האדם מן העולם הזה והבא, שכל המספר לשון הרע הקדוש ברוך הוא דוחפו לגיהנם ותלוי בלשונו בגיהנם, מפני שמביא שלש פורענות גדולות בעולם, ואלו הן, מחלוקת, ועבודה זרה, וגלות, וכל מי שיאמין אל הרכילות, לא ישאר לו אוהב ואפילו יהיה לו חביב וקרוב".

ורוב היסורין הבאים על האדם בעון שנאת ורוב חנם! ראה בהרחבה בראשית חכמה שער הענוה פ"ד.

⁹⁵ ירושלמי יומא א, א.

⁹⁶ לו, יג-טו.

האחים הלכו לרעות את הצאן, ותיבת 'לרעות' כתובה באופן מלא,⁹⁷ ואולם בהמשך תיבת 'רעים' חסרה ו', כאלו נזרקה מפיו נבואה שהם בכי רע בשכם. או שלהיפך, בא לומר לומר שהם רעים וחברים עמו.

וכן בהמשך כשהוא שואל את המלאך 'איפה הם רעים'? גם כאן יש לדקדק, שהרי בפסוק לפני כן כתוב: "וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם". ותיבת 'לרעות' כתוב עם ו', ומדוע כאן ובדברי יעקב אליו, כתוב 'רעים' חסר ו'?

ואפשר שבא לרמוז שהם הלכו לרעות את עצמם, כדרשת חז"ל,⁹⁸ מהנקודות שעל תיבת 'את'.

לכאורה היה אפשר לפרש רעים את עצמם במובן חיובי, שהולכים לעשות חשבון נפש ולבקר את עצמם, אולם חז"ל לומדים מהנקודות שעל תיבת 'את' הבאות למעט את הכתוב, שהולכים לרעות במובן שלילי לאכול ולשתות. וזה גם נרמז בתיבת 'לרעת' שהולכים ברעה מדחי אל דחי, ולכן חשש יוסף פן יפול ברעתם, ולכן שואל בלשון רעה, 'איפה הם רעים' וחורשים עליו רעה. וכיון שהוא מצידו מבקש את האחזה, שלא ירעו ולא ישחיתו לו, לכן משיב לו המלאך גבריאל שהם הסיעו עצמם מן האחזה, ונכלי דתות הם מבקשים לו. ואז הוא בכל זאת ממשיך לקיים ציווי אביו תוך מסירות נפש ממש, כשהוא כבר מודע לסכנה הנשקפת לו, וכמו שהשיב לציווי אביו ואמר לו 'הנני' כאברהם בשעתו.

ומה שבתחילת הפרשה כתוב בכתיב חסר שהיה 'רעה את אחיו בצאן', יש לפרש מלשון ריעות, שהיה להם לאח וריע.

עוד אפשר לפרש שכוונת יעקב היתה לומר לו 'הלוא אחיך רעים בשכם' ואני יודע ששונאים אותך, ודוקא בשל כך 'לכה ואשלחך אליהם' להתפייס אתם. וכמו שאמר בהמשך 'לך נא ראה את שלום אחיך' – לך לראות מה לעשות בעניין השלום עם אחיך, ואכן בשאלת יוסף למלאך גבריאל, הוא חוקר לדעת מה מידת השנאה כלפיו, 'איפה הם רעים', מה הנקודה שבגללה הם רעים כלפיו כדי לתקן זאת, אך כבר היה מאוחר מידי, וכבר גזרו עליו מה שגזרו.

את התיבה 'לכה' ניתן לקרוא כאומר לו שילך 'לכה' שילך לשכינה הקדושה הנקראת באחד מכנוייה 'כה',⁹⁹ וגם תיבת 'אליהם' בחילוף אותיות 'אלהים', שם הדין, שילך להתדיין אתם ולהתפשר עמם.

מנפט לנטף

"וַיִּרְאוּ וַהֲגָה אֲרֻחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בְּאֵה מַגְלֶעַד וּגְמֻלֵיהֶם נִשְׁאִים נִכְאֵת וַצְרִי גֹלֵט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה"¹⁰⁰.

דרכן של ערביים לשאת עטרן ונפט, ומשום שלא יצטער אותו צדיק, לקחו בשמים צרי ולט.¹⁰¹ הצרי נקרא בלשון התורה נטף. ויש לומר שמו השמים סייעוהו שהתחלף לו הנפט לנטף, שהן אותן אותיות.¹⁰²

⁹⁷ ועיין בביאורו של 'היכל הברכה' שלרעות מלא ו' בסוד רעוא ורצון, ומה רצו לפעול עם הצאן.

⁹⁸ אבות דרבי נתן לד.

⁹⁹ תיקוני זוהר יד, א.

¹⁰⁰ בראשית לז, כה.

¹⁰¹ רש"י.

¹⁰² משכני היקר, רבי אבנר כהן שליט"א.

האותיות נ' וח' אצל יעקב ויוסף

כהמשך למה שראינו כבר שאות הגאולה של יעקב היא האות נ' נעמוד על צירופה עם האות ח' והמושג של צירופן יחד ל'חן'.

והנה הסימן הראשון מהספר הקדוש 'ליקוטי מוהר"ן', עומד על משמעות אותיות אלו ח' ונ', ונראה כי דיבר עליהם בראש ספרו שכן רומזים לשמו נחמן, וממאמר זה נוכל להעמיק יותר על עניין שני הנוגין אותיות גאולתו של יעקב אבינו. ונביא את דבריו בלשונו הטהורה:

אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'¹⁰³

דע, כי על ידי התורה נתקבלים כל התפלות וכל הבקשות, שאנו מבקשים ומתפללים. והחן והחשיבות של ישראל נתעלה ונתרומם בפני כל מי שצריכין, הן ברוחני הן בגשמי. כי עכשו בעוונותינו הרבים חן וחשיבות האמיתי של ישראל נפל, כי עכשו עקר החשיבות והחן הוא אצלם. אבל על ידי התורה נתעלה החן והחשיבות של ישראל, כי התורה נקראת: ¹⁰⁴ "אזלת אהבים ונעלת חן"; שפעלה חן על לומדיה. ¹⁰⁵ ועל ידי זה נתקבלין כל התפלות והבקשות.

כי איש הישראלי צריך תמיד להסתכל בהשכל של כל דבר, ולקשר עצמו אל החכמה והשכל שיש בכל דבר, כדי שיאיר לו השכל, שיש בכל דבר, להתקרב להשם ויתברך על ידי אותו הדבר. כי השכל הוא אור גדול, ומאיר לו בכל דרכיו, כמו שכתוב: ¹⁰⁶ "חכמת אדם תאיר פניו".

וזה בחינת יעקב. כי יעקב זכה לבכורה שהוא ראשית, שהוא בחינת חכמה, ¹⁰⁷ כמו שכתוב: ¹⁰⁸ "ראשית חכמה". וזה בחינת: ¹⁰⁹ "ויעקבני זה פעמים". ותרגום אוינקלוס: וחכמני, ¹¹⁰ וזה בחינת שמש, כי השכל הוא מאיר לו בכל דרכיו כמו השמש. וזה בחינת: ¹¹¹ "וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום". וזה בחינת חית, לשון חיות. כי החכמה והשכל הוא החיות של כל דבר, כמו שכתוב: ¹¹² "החכמה תחיה בעליה".

אך מחמת שאור השכל גדול מאד, אי אפשר לזכות אליו כי אם על ידי בחינת נון שהוא בחינת מלכות, כמו שכתוב: ¹¹³ "לפני שמש ינון שמו", ופרש רש"י: 'לשון מלכות'. וזה בחינת לבנה, כי הלבנה אין לה אור מעצמה, כי אם מה שמקבלת מהשמש. ¹¹⁴ וזהו בחינת מלכות, דלית לה מגרמה כלום, אלא מה שמקבלת מן החית, שהיא בחינת חכמה, בחינת שמש כנ"ל, ונעשה: ¹¹⁵ "אור הלבנה כאור החמה".

אבל מי שאינו מקשר עצמו אל השכל והחכמה והחיות, שיש בכל דבר, זה בחינת עשו שבזה את הבכורה,

¹⁰³ תהלים קיט, א.

¹⁰⁴ משלי ה, יט.

¹⁰⁵ ערובין נד, ב.

¹⁰⁶ קהלת ח, א.

¹⁰⁷ תקונים תקון יד, זהר משפטים קכא, ב.

¹⁰⁸ תהלים קיא, י.

¹⁰⁹ בראשית כז, לו.

¹¹⁰ יש שתי גירסאות בתרגום כמו שהביא רש"י, והא כמני, או וכמני, שפירושו ארב לי, ויש גירסה וכמני שפירושו נתחכם לי. והוא כמו שאמר לו יצחק 'בא אחיך במרמה' ופירש"י כמו התרגום בחכמה.

¹¹¹ משלי ד, יח.

¹¹² קהלת ז, יב.

¹¹³ תהלים עב, יז.

¹¹⁴ זהר ויחי רלח, א ורמט, ב.

¹¹⁵ ישעיהו ל, כו.

כמו שכתוב: 116 "ויבז עשו את הבכורה"; דהינו השכל פנ"ל, בחינת: 117 "לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו" וזה בחינת מלכות הרשעה, בחינת לבנה דסטרא אחרא, שעליה נאמר: 118 "וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלם".

וזה בחינת יצר טוב ויצר הרע. כי היצר טוב נקרא "מסכן וחקם", 119 בחינת מלכות, שהיא בחינת ענייה ודלה, דלית לה מגרמה פלום כי אם מה שמקבלת מחכמה. ויצר הרע נקרא "מלך זקן וכסיל", 120 בחינת מלכות דסטרא אחרא, שאינה חפצה בחכמה ושכל, בחינת "לא יחפץ כסיל בתבונה" וכו', פנ"ל.

וצריך כל אחד לתן פח לבחינת מלכות דקדושה להתגבר על מלכות דסטרא אחרא. וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 121 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע'. ועל ידי מה נותן פח למלכות דקדושה? על ידי התורה, שהיא עוסק בכל (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, שם: 'לעולם ירגיז וכו' אי אזיל - מוטב, ואם לאו יעסק בתורה'). וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 122 'אם פגע בך מגול זה, משכהו לבית המדרש'. כי על ידי התורה נותן פח למלכות דקדושה.

ואזי מקבלת המלכות, שהיא בחינת נ', חיות מן החכמה, שהיא בחינת ח', ונתחבר ונתקשר הח והנ, ונעשה אור הלבנה כאור החמה: וכשזה קם, זה נופל. ואזי נופל ונתבטל מלכות הרשעה, כמו שכתוב: 123 "כי ישרים דרכי ה', צדיקים ילכו כם, ופושעים יכשלו כם". הינו על ידי דרכי ה', הינו התורה, על ידי זה הצדיקים, שדבקים במלכות דקדושה, הם נתחזקים ומקבלים פח על ידי זה. "ופושעים יכשלו כם" בחינת מלכות הרשעה, בחינת היצר הרע, שנופל ונכנע על ידי התורה, פנ"ל.

ועל ידי זה נתקבלים כל התפלות והבקשות, כי עקר מה שאין נתקבלין הבקשות הוא מחמת שאין להדברים חן, ואין נכנסין בלב של זה שמבקשין ממנו, כאלו אין בלבו מקום שיכנסו הדברים בלבו, מחמת שאין להם מבקש חן, שיכנסו הדברים בלבו של זה, וזה בחינת יעקב. כי יעקב זכה לבכורה שהוא ראשית, שהוא בחינת חכמה. 124 כמו בלבו של זה, שמבקשין ממנו. אבל על ידי התורה, שעל ידי זה נתחברין ונתקשרין הנ' והח' פנ"ל, ונעשה חן, ועל פן נקראת התורה: 125 "יעלת חן", ואזי זוכה שדבריו הם דברי חן, ואזי נתקבלין דבריו ובקשותיו, כמו מי שמדבר דברי חן, שנוכנסין הדברים בלב המתבקש, דהינו זה שמבקשין ממנו.

וזה בחינת ת. הינו על ידי שנתחברו ונתקשרו החי"ת והנו"ן ונעשה בחינת ח"ן על ידי זה נעשה בחינת ת"ו, שהוא לשון חקיקה ורשימה, כמו שכתוב: 126 "והתוית ת"ו", כי על ידי החן נחקק ונרשם מקום בלב המתבקש לקבל הבקשה, כי על ידי החן נתקבלו דבריו. נמצא, שבחינת הח"ן חקק מקום בלב זה שמבקשין ממנו, כדי שיכנסו דבריו בלבו, ויקבל בקשתו. והחקיקה ורשימה זה בחינת ת"ו פנ"ל: 127 "דברי חכמים בנחת נשמעים". נחת דיקא, הינו בחינת חן הנ"ל והת' הנ"ל, ועל ידי זה נעשה אותיות נחת, ואז נשמעים דבריו, ונתקבל בקשתו פנ"ל.

ועל פן יעקב שהוא בחינת השכל פנ"ל, על פן זכה לחן, כמו שכתוב: 128 "כי חנני אלהים וכי יש לי כל";

116 בראשית כה, לד.

117 משלי יח, ב.

118 ישעיהו כד, כג.

119 קהלת ד, יג.

120 שם.

121 ברכות ה, א.

122 קדושין ל, ב.

123 הושע יד, י.

124 תקונים תקון יד, זהר משפטים קכא, ב.

125 משלי ה, יט.

126 יחזקאל ט, ד.

127 וזהו קהלת ט, ד.

128 בראשית לג, יא.

ועל כן ברוך את השבטים בָּחֵן, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שם): "הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן" וכו'; ובגְּמִינֵי לֹא הָיָה אֵז. ועל כן בָּרְכוּ יוֹסֵף בָּחֵן, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שם מג, כט): "אֲלֵקִים יַחְנְדֵךְ בְּנִי".

וְדוֹקָא יוֹסֵף הָיָה יָכוֹל לְבָרְכוֹ בָּחֵן, כִּי יוֹסֵף הָיָה כָּלוּל בְּיוֹתֵר מִבְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שְׁכָתוּב: ¹²⁹ "אֵלֶּה תְּלֻדוֹת יַעֲקֹב - יוֹסֵף"; כִּי הוּא הָיָה עֶקֶר תּוֹלְדוֹתָיו. כִּי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף כְּחֵדָּא חֲשִׁיבִי. ועל כן נֶאֱמַר בְּיוֹסֵף: ¹³⁰ "בְּכֹר שׁוּרוֹ הִדָּר לוֹ". 'בְּכֹר' הוּא בְּחִינַת הַשְּׂכָל כַּנ"ל. וְזֶהוּ 'שׁוּרוֹ' לְשׁוֹן הַסְּתַפְלוּת, כִּי צְרִיכִין לְהַסְתַּפֵּל בְּהַשְּׂכָל שְׂיֵשׁ בְּכָל דְּבָר כַּנ"ל. וְזֶהוּ הִדָּר לוֹ תַּגְּמָא אוֹנְקָלוֹס: 'זִיו לִיָּה', לְשׁוֹן אוֹר. כִּי הַשְּׂכָל מְאִיר לוֹ בְּכָל דְּבָר; אִפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה אִפֵּל וְחֻשְׁךָ, מְאִיר לוֹ הַשְּׂכָל, כְּשׁוֹזְכָה לְהַסְתַּפֵּל עַל הַשְּׂכָל שְׂיֵשׁ שֵׁם בְּכָל דְּבָר וּמְקַרֵב אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

וְזֶה פְּרוּשׁ מַה שְּׁאֵמַר רַבֵּה בַר בַּר חֲנָה: ¹³¹ הָאִי גְּלָא דְּמִטְבַּע לְסַפִּינְתָא, מִתְחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חֲנוּרָתָא בְּרִישָׁא. פֶּרֶשׁ וְשִׁב"ם: אֵשׁ לְבָנָה וּמְלֶאךָ מְזִיק הוּא. וּמְחִינֵן לִיָּה בְּאַלְתּוּתָא דְּחֻקִּיק עָלֶיהָ: ¹³² "אֵהָיָה אֲשֶׁר אֵהָיָה".

גְּלָא הוּא הַיְצָר הָרַע. דְּמִטְבַּע לְסַפִּינְתָא, הוּא חֵחַן וְהַחֲשִׁיבוּת, לְשׁוֹן סְפוּן וְחֲשׁוּב, כִּי הַיְצָר הָרַע רוּצָה לְהַטְבִּיעַ וּלְהַשְׁפִּיל, חֶסֶד וְשְׁלוֹם, בְּחִינַת חֵחַן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת מְלָכוּת דְּקַדְשָׁה. וּמִתְחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חֲנוּרָתָא בְּרִישָׁא - כִּי מִתְחַלָּה הַיְצָר הָרַע מִתְּלַבֵּשׁ עֲצָמוֹ בְּמַצְוֹת וּמִטְעָה אֶת הָאֵדָם כְּאִלוּ מִסִּיתוֹ לְעִשׂוֹת מַצְוָה. וְזֶהוּ בְּחִינַת צוּצִיתָא דְּנוּרָא חֲנוּרָתָא, אֵשׁ לְבָנָה, אֵף עַל פִּי כֵּן מְלֶאךָ מְזִיק הוּא.

וּמְחִינֵן לִיָּה בְּאַלְתּוּתָא דְּחֻקִּיק עָלֶיהָ וְכוּ', הִינּוּ שְׁעָרָא הַכְּנַעֲנִית שֶׁל הַיְצָר הָרַע הוּא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא כְּלָה שְׂמוּתָיו שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת וָאוּ, כִּי הַלּוּחֹת, אֲרַכָּן וְיִי וְרַחֲבָן וְיִי. ¹³³

וְזֶהוּ בְּחִינַת אֲלֹתָא, דְּהִינּוּ מִקְלוֹת דְּחֻקִּיק עָלֶיהָ אֵהָיָה וְכוּ', הִינּוּ שְׂמוֹת, בְּחִינַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת וְיִי, וְהִינּוּ הוּא צוּרַת מַקַּל, וְהִיא כְּלָה שְׂמוּתָיו שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הִינּוּ שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה הִיא מְכַנִּיעָה אֶת הַיְצָר הָרַע שְׂרוּצָה לְעִשׂוֹת אֶת הָאֵדָם מְשַׁנֵּעַ מִמַּשׁ, חֶסֶד וְשְׁלוֹם. כִּי בְּעַל עֲבָרָה הוּא מְשַׁנֵּעַ, כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוּרָנָם לְבָרְכָה: ¹³⁴ 'אֵין אֵדָם עוֹבֵר עֲבָרָה אֲלָא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ - שְׂטוּת'. וְכִמוֹ שֶׁהַמְשַׁנֵּעִים צְרִיכִים לְהַכּוֹתָם וְלְשׁוֹם עָלֵיהֶם שְׂמוֹת, כְּמוֹ כֵּן מִמַּשׁ הַתּוֹרָה שְׁעוֹסְקִין, הוּא בְּחִינַת מְקָלוֹת וְשְׂמוֹת, שֶׁבְּזֶה מְכִין וּמְכַנִּיעִין אֶת הַיְצָר הָרַע וּמְגַרְשִׁין מִן הָאֵדָם אֶת הַשְּׁנַעֲוֵן וְהַרוּחַ שְׂטוּת שֶׁנִּכְנַס בּוֹ, בְּחִינַת וְיִי וְיִי לִיָּה בְּאַלְתּוּתָא, דְּחֻקִּיק עָלֶיהָ שְׂמוֹת וְכוּ', כַּנ"ל.

וְזֶהוּ: "אֲשֶׁרֵי תְּמִימֵי דְּרַךְ". אֲשֶׁרֵי לְשׁוֹן הַסְּתַפְלוּת. תְּמִימֵי דְּרַךְ בְּחִינַת: ¹³⁵ "יַעֲקֹב אִישׁ תָּם"; שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשְּׂכָל כַּנ"ל. הִינּוּ לְזָכוֹת לְהַסְתַּפֵּל עַל הַשְּׂכָל שְׂיֵשׁ בְּכָל דְּבָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת "יַעֲקֹב אִישׁ תָּם" זֶה זֹכִינֵן עַל יְדֵי הַתּוֹרָה.

וְזֶהוּ: הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה'. כִּי עַל יְדֵי שְׁלוּמֵד תּוֹרָה בְּכַח, עַל יְדֵי זֶה נּוֹתֵן פֶּחַ לְמַלְכוּת דְּקַדְשָׁה בְּחִינַת נו"ן, לְקַבֵּל מִן הַשְּׂכָל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֵי"ת, וְאִזִּי נִעְשָׂה חֵן וְנִתְקַבְּלִים דְּכָרִיו כַּנ"ל, וְאִזִּי נִתְעַלָּה חֵחַן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַתְּפִלוֹת וְהַבְּקָשׁוֹת נִתְקַבְּלִים.

¹²⁹ שם לו, ב.
¹³⁰ דְּבָרִים לֵג, יז.
¹³¹ בְּכָא בְּתָרָא עג, א.
¹³² שְׂמוֹת ג, יד.
¹³³ בְּכָא בְּתָרָא יד, א.
¹³⁴ סוּטָה ג, א.
¹³⁵ בְּרַאשִׁית כה, כז.

כמה יפה ומחזקת תורה זו, שמבואר בה משמעות של האותיות ח' נ' ו' ות', ואיך שהתורה בבחינת מקל חובלים להכות על קדקדו של היצר ולסלקו.

והצירוף של הח' של החמה עם נ' של הלבנה כצירוף החיבור בין משה ליהושע, משפיע ומושפע, נותן ומקבל היוצר צירוף מופלא של חן המביא אחר כך לנחת דרך הו' שהיא התורה העוברת ונמסרת דרכם מדור לדור, ומכאן אפשר להבין את משמעות השם חנוך שהוא חן כ"ו, חן ה', ואת משמעות המילה חנוכה, שהיא חן 'כה' החן של השכינה הקדושה.

והכל מצטרף לכל מה שכתבנו בענין הנונין אותיות הגאולה של יעקב שאמר 'חנני', ובגלל שבנימין עוד לא נולד, ראה יוסף שכולו חן לברכו בברכת החן ואמר לו: ¹³⁶ 'אלהים יחנך בני'.

הניסה מנסיונות

לפעמים חושב האדם, מה כל הבעיות שיש לי בחיים, כנראה שהקדוש ברוך הוא לא אוהב אותי כי הרעתי מעשי. הפרשה מלמדת אותנו שצריך לחשוב להיפך, כי את אשר יאהב ה' – יוכיח. יעקב אבינו בקש לישב בשלוה, וכי מה רצה יעקב ליהנות מחיי העולם הזה בשקט? חס ושלוה, חפץ היה ללמוד תורה ולהגות בה מתוך בריאות והרווחה ולהעמיק במושכלות ולדעת את ה' בנחת ובשלוה בישוב הדעת. והנה קפץ עליו רוגז מכאן ומכאן כמו שדרשו עליו את הפסוק לא שקטתי וכו'.

אין נסיון שלא נתנסה בו יעקב אבינו עליו השלום, אך יש לזכור שזה מה שעשה אותו לבחיר האבות. אי אפשר לברוח מנסיונות כי זה תכלית ביאת האדם לעולם הזה לעמוד בכל האתגרים שמציבים לפניו.

יפה מאד שאדם רוצה לדבוק ברוחניות בשקט ובשלוה, אך מהשמים מיעדים לאדם מטרות מסוימות ומציבים בפניו כל מיני מכשולים לראות איך יתגבר עליהם. נסיון מלשון נס. מטרותו להרים את האדם על נס ולהעלותו בדרגה.

וכאן הפרשה שלנו מלמדת אותנו דרך עמידה בנסיונות, כי מי גדול לנו מיוסף אביר הנסיונות שנס החוצה וברח מהעבירה כמפני אש.

ומכאן אנו למדים איך נסיון לבחור בן שבע עשרה מה יכול לחולל לדורות, איך הוא מסוגל לקרוע את ים סוף ולהעביר את כל ישראל בתוכו, בזכות יראת שמים, ברגע הקשה שלא היה מי שרואה אותו ויכל לעשות מה שרצה, והיה נראה לפי דרך הטבע שירויח מכך המון, כפי שהבטיחה לו זוליקה ואמרה לו אפילו שמי מעיד עלי שזו לך, ראיתי באיצטגנינות שאני אעמיד תולדות ממך, וכל כך הרבה תירוצים והיתרים יכל לתרץ לעצמו ולחשוב שמותר לו הדבר בפרט שחיי תלויים בכך, והיה זה קודם מתן תורה, ומי בעולם יכול לדעת את אשר עושה בחדרי חדרים.

הפלא הנפלא אצל יוסף שגם י"ב שנות יסורים בכלא לא הביאו לחשוב לרגע האם זו תורה וזה שכרה? הוא מעולם לא תהה על הראשונות לומר חבל שלא שמעתי בקולה, ולא הייתי במצב הזה אלא ברום תפארת. מעולם לא אמר איך מנעתי עצמי מעברה וזו התוצאה, קיבלתי פרס לשבת בכלא מרוחק ומבודד מכל ביתי. מעולם לא התחרט, הוא ידע שעשה את הדבר הנכון ויהי המחיר אשר יהיה שעליו לשלם, הוא בטוח בצדקת דרכו ובל ימוט.

¹³⁶ בראשית מג, כט.

נתבונן כיצד עשה זאת ומאין שאב כוחות להתגבר ולעמוד בנסיון. דבר ראשון זכות אבות. הוא מביט לעבבר העבר לדמות דיוקונו של אביו וסביו הגדולים שבנו את כל בית ישראל, החל מאברהם שיצא החוצה חוץ מאיצטגננותו ומזלו להיער ממזרח ארץ להבקיע ולפלוס דרך חדשה בעולם נגד כל המוסכמות להכיר כי אין עוד מלבדו.

ניסה ויציאה מעבירה – כעשרת הדברות

אמרו במדרש¹³⁷

“חשבת בלבי – קיים יוסף הצדיק עשרת הדברים, שנאמר: וינס, וינס, וינס, וינס – ארבעה ניסות. ויצא, ויצא – שני יציאות. החוצה, החוצה, החוצה, החוצה – ארבע חוצות, הרי עשר, לפי שקידש השם כאילו קיים עשרת הדברות, וינס – מן הערוה, ויצא – מן העבירה, החוצה – מן העבירה”.

כ"ב 'וינס' במקרא

חמש פעמים נזכרת התיבה 'וינס' בתורה. ובכל המקרא כ"ב פעמים, וכולם בכתיב חסר, ללא האות ו'. המקום הראשון שמופיעה התיבה 'וינס' ביוסף הצדיק שנס וברח מן העבירה, ויתכן שלכן נזכרת תיבה זו כ"ב פעמים, שכ"ב שנים עברו מאז שפירש וארך נסיונות מתמשכים והעידה התורה שעמד בגבורה ונס מכולם.

ארבע פעמים מתוכם בפרשתנו בסמיכות אצל יוסף בלבד, ופעם אחת נוספת נזכרה ניסה אצל משה כשהמטה נעשה נחש ונס מפניו, והוא הנחש הוא יצר הרע, כך שכל הניסות היו מפניו.

וכך נאמר אצל יוסף: ¹³⁸ “וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדוֹ לְאֹמֶר שְׂכָבָה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּצֵא הַחוּצָה. וַיְהִי כִּרְאוּתָהּ כִּי עָזַב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּצֵא הַחוּצָה. וַתִּקְרָא לְאִנְשֵׁי בֵּיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לְאֹמֶר רְאוּ הֲבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בְּנוֹ בָּא אֵלַי לְשָׂכַב עִמִּי וַאֲקָרָא בְּקוֹל גְּדוֹל. וַיְהִי כְשִׁמְעוּ כִּי הִרִימְתִּי קוֹלִי וַאֲקָרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיֵּצֵא הַחוּצָה. וַתִּנַּח בְּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד בּוֹא אֲדֹנָיו אֶל בֵּיתוֹ. וַתִּדְבַּר אֵלָיו פְּדָכָרִים הָאֵלֶּה לְאֹמֶר בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי. וַיְהִי כִּפְהָרִימִי קוֹלִי וַאֲקָרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיֵּצֵא הַחוּצָה”.

פעמיים כתוב: 'וינס ויצא החוצה', ופעמיים: 'וינס החוצה'. ויש לנו כאן ארבע פעמים את תיבת 'החוצה'. הפעם הראשונה שכתובה בתורה תיבת 'החוצה' היא אצל אברהם,¹³⁹ ו'ויצא אתו החוצה' ו'יאמר הִבֵּט נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לְסַפֵּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ פֹּה יְהִי זְרַעְךָ”.

יתכן שרמוז כאן שמראה לאברהם את הכוכבים שחלם יוסף משתחויים לו, ואמר לו 'כה' יהיה זרעך, השכינה הנקראת 'כה' תלוה ותשמור את זרעו לבל יחטאו וישמרו על עצמם בזכות יציאה זו שיוצא מהדברים הנראים באיצטגנינות כמו שראתה אשת פוטיפר וניסתה להתעותו אחריה ולא ידעה שלבסוף בתה המאומצת תנשא לו.

ואכן חז"ל קשרו את תיבת 'החוצה' שנאמרה אצל אברהם ל'החוצה' של יוסף ואמרו,¹⁴⁰

¹³⁷ לקח טוב המכונה פסיקתא זוטרתא בסוף הפרשה.

¹³⁸ בראשית לט, יב-יח.

¹³⁹ בראשית טו, ה.

¹⁴⁰ מדרש רבה בראשית פרשה פז פסקה ח.

ותתפשהו בבגדו וגו' ויצא החוצה' - קפץ בזכות אבות, 'ויוצא אותו החוצה'¹⁴¹. שמעון איש קטרון אמר: בזכות עצמותיו של יוסף נקרע הים לישראל, זהו שכתוב:¹⁴² 'הים ראה וינוס' - בזכות ויעזוב בגדו בידה וינס'. ביוסף כתוב:¹⁴³ 'וינחם אותם וידבר על לבם', ובים כתוב:¹⁴⁴ 'בלב ים'.¹⁴⁵ ודרשו את תיבת 'לבם' כמו 'לב ים'. ולימד הכתוב מעלתו שלא רצה להתעצם עם אדונתו ולקחת בגדו ממנה אבל הניחו אצלה לכבודה.¹⁴⁶ ויש מפרשים, שיצא לחוץ כדי שתתיאש ממנו ולא תתבענו. או אולי מפני שרצה הצדיק לכבוש את יצרו נתחכם למצוא דרך ויצא החוצה להתקרר מפני שנתחממו לו כוחות הגוף.

וביאר מהר"י רוזניס בספרו 'פרשת דרכים' - דרוש שני בשם מהר"ש יפה, שהכוונה שאף על פי שסיכן בעצמו שאדונתו היתה משטמת אותו, שאם לא ישמע לה תעליל עליו ויהרג כמו שאמרו במדרש, מכל מקום סמך שינצל בזכות אברהם. והוסיף: והנה אמת ויציב שזכותו של אברהם גדול במאד והיא שעמדה לאבותינו ולנו. אך הדבר קשה למה יחסו זכותו של אברהם במה שכתוב 'ויוצא אותו החוצה', היה להם לייחסו במה שעמד בעשרה נסיונות? ורז"ל דרשו ויוצא אותו החוצה, אמר לו צא מאיצטגנינות שלך, לפי שאמר אברהם רואה אני באיצטגנינות שלי שאין לי בן וכו'. ויש להבין, איך אברהם אבינו נתיירא מהמזל, וכי לא ידע שמי שברא שמים וארץ מאפס המוחלט הוא יכול לשנות את המזלות? עיי"ש בהרחבה בתירוץ, עד מתי נחשבו כבני נח, ומאימתי נחשבו כישראל.

חוד חידה

היכן יש בפרשה עבר הווה עתיד במשפט אחד?

יש בפרשה שלוש מילים שהם עבר הווה ועתיד ברצף: שמעתי אומרים נלכה דותינה.

שמות ספרים מהפרשה

תולדות יעקב - למהריק"ש, שיטה על מסכת ביצה.

תולדות יעקב יוסף - לרבי יעקב יוסף מפולנאה.

כתונת פסים - ביאור על הנימוקי יוסף, לרבי יעקב מאיר אב"ד בריסק.

איש מצליח - תשובות לרבי מצליח מאזוז.

פתח עינים - לחיד"א.

יוסף חן - דרשות לרבי יוסף קורקוס. תקפ"ה.

ברכת ה' - סמיכת חכמים לרבי נפתלי כ"ץ.

יפה תאר ויפה מראה' - פירושי מהר"ש יפה על המדרש ועל הירושלמי.

קול גדול - מהר"ם בן חביב.

¹⁴¹ בראשית טו, ה.

¹⁴² תהלים קיד, ג.

¹⁴³ בראשית נ, כא.

¹⁴⁴ שמות טו, ח.

¹⁴⁵ רבנו בחיי שמות יג, יט.

¹⁴⁶ רבנו בחיי בראשית לט, יב.

מקאם השבת

מנגנים במקאם נאווה רהאוי המבטא צער והתאוננות על מכירת יוסף. וכמו שראינו שיש הרבה צער בפרשה, הן ממכירת יוסף והן בפטירת אשת יהודה ובניו, וכן ווי היה בקושי הנסיון עם אשת פוטיפר, ובהשלכה בעקבותיו לבור כלא.

יש מנגנים ב'שמחים בצאתם' מנגינת השיר 'יצא למלוך' שבו סיפור יוסף הצדיק. כמו כן יש הרבה שירים שבהם מוזכר יוסף הצדיק, בפרט בשירי ברית מילה, שאפשר לשורר אותם.